

SIRKUSVENTIO!

Sirkusta huumevieroitusjaksolla

Kamilla Nisso

Opinnäytetyö
Marraskuu 2013
Sosiaalialan koulutusohjelma
Palveluohjaus ja sosiaalityö

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Palveluohjaus ja sosiaalityö

KAMILLA NISSO:
Sirkusventio!
Sirkusta huumevieroitusjaksolla

Opinnäytetyö 62 sivua, joista liitteitä 3 sivua
Marraskuu 2013

Tämä opinnäytetyö käsittelee sosiaalista sirkusta osana huumevieroitusta. Työ toteutettiin yhdessä Sorin Sirkuksen ja A-klinikkasäätiön kanssa. Opinnäytetyön toteutustapa oli toimintatutkimus, ja sitä varten järjestettiin sirkustyöpajoja huumevieroitusryhmälle ja kerättiin osallistujien kokemuksia toiminnasta. Sirkuspajoja järjestettiin yhteensä viisi. Tavoitteena oli selvittää, mitä sirkustoimintaan osallistuminen asiakkaille merkitsee ja millaisia kokemuksia he siitä saavat. Tavoitteena oli myös arvioida, kuinka sirkus sopisi osaksi huumevieroitusjaksoa. Toimintaa ohjaavana teoriana oli sosiaalipedagoginen viitekehys, jonka läpi toimintaa ja siitä kerättyä aineistoa tarkasteltiin. Opinnäytetyössä myös avataan sosiaalisen sirkuksen käsitettä sekä sosiaalista sirkustoimintaa maailmalla.

Tutkimuksen aineistona oli sirkuspajojen osallistujilta saatu välitön palaute pajojen aikana ja niiden lopuksi, pajiin osallistuneiden työntekijöiden antama kirjallinen palaute sekä sirkuspajan ohjaajien reflektio ja havainnot pajojen aikana.

Tuloksista selvisi, että sirkuspajat olivat osallistujille positiivinen ja innostava kokemus. Toiminta oli elämyksellistä ja antoi osallistujille onnistumisen kokemuksia. Sirkuspajaan osallistuminen koettiin ryhmän yhteishenkeä parantavaksi tekijäksi ja sen koettiin myös parantavan työntekijöiden ja asiakkaiden välistä suhdetta. Sirkuspajat toimivat ryhmää tukevana tekijänä ja sopivat hyvin osaksi huumevieroitusjaksoa.

Tulevaisuudessa toimintaa haluttaisiin jatkaa, mutta haasteita asettaa toiminnan rahoitus. Jatkossa sosiaalisen sirkuksen hyödyntämistä voisi tutkia osana pidempää päihdekuntoutusjaksoa. Toiminnan fyysisen ulottuvuuden tutkiminen pidemmällä aikavälillä on myös mahdollinen tutkimuskohde.

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services
Case Management and Social Work

KAMILLA NISSO:
Circus Intervention!
Circus Workshops during Drug Rehabilitation

Bachelor's thesis 62 pages, appendices 3 pages
November 2013

This study was about social circus and the possibilities of using it as a tool in rehabilitation of substance abusers. The objective of this study was to gather information about the experiences drug rehabilitation clients could get from participating in a circus workshop during their rehabilitation. Through the gathered information the meaning of the circus experience was analyzed. The objective was also to find out if participating in a circus workshop supported the group during the rehabilitation.

This study was carried out as an action research. As co-operators were the youth circus Sorin Sirkus and drug rehabilitation group HURVI. Circus workshops were organized for the clients of a drug rehabilitation group and their workers. The data was collected as an immediate feedback from the clients after the workshop and as a written feedback from the workers. The data was then analyzed using social pedagogy as theoretical guideline.

The majority of the circus workshop participants thought that circus was a fun, and inspiring experience gave them joy. The workers thought that participating in the workshop helped the group to work together and to gain trust with each other. They also felt that the workshop took them closer to the clients and made working easier. The findings indicate that circus can give positive experiences to the participants and that it can support the process of rehabilitation.

The workers would like to continue the circus workshops as a part of the rehabilitation period. Further research could be conducted to gather information about using circus during a longer rehabilitation period. Also, research on the physical aspects and influence could be possible.

Key words: social circus, social pedagogy, drug rehabilitation

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	7
2	MITÄ ON SIRKUS?	9
2.1	Sirkuksen monet ulottuvuudet	9
2.2	Sosiaalisen sirkuksen ilmiö.....	10
2.2.1	Sosiaalinen sirkus maailmalla	11
2.2.2	Sosiaalinen sirkus Suomessa.....	14
3	SOSIAALIPEDAGOGIIKKA	16
3.1	Sosiaalipedagogiikan tarkastelua yleisesti	16
3.1.1	Sosiaalipedagoginen toiminta	17
3.1.2	Sosiokulttuurinen innostaminen.....	20
3.2	Sosiaalipedagogiikka ja sosiaalinen sirkus	21
4	PÄIHTEET JA YHTEISKUNTA	24
4.1	Päihteiden käyttö Suomessa.....	24
4.2	Päihdehuolto	25
4.3	Huumeiden käytön sosiaaliset haitat.....	28
5	TUTKIMUSASETELMA	30
5.1	Opinnäytetyön yhteistyötahot	30
5.1.1	Sorin Sirkus.....	30
5.1.2	A-klinikkasäätiö – HURVI	31
5.2	Tutkimuskohde	32
5.3	Laadullinen tutkimus	32
5.3.1	Toimintatutkimus	33
5.3.2	Tutkimustehtävä.....	35
5.4	Aineisto	36
6	TOIMINNAN TOTEUTUS	38
6.1	Sirkuskertojen suunnittelu Hurvi-ryhmälle	38
6.2	Työpajat	41
6.2.1	Ensimmäinen työpaja	41
6.2.2	Toinen sirkuspaja	42
6.2.3	Kolmas sirkuspaja	44
6.2.4	Neljäs sirkustyöpaja	45
6.2.5	Viides sirkustyöpaja	46
7	TULOKSET	48
7.1	Sirkustoiminnan merkitys	48
7.1.1	”Hei mä osaan!”	48
7.1.2	Yksin, kaksin – kaverin kanssa	49

7.1.3	Valta-asetelmien purkaminen.....	51
7.1.4	”Kaikkee uutta varmasti!”	51
7.2	Tutkimuksen haasteita	52
8	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	54
	LÄHTEET	57
	LIITTEET	60
	Liite 1. Infokirje osallistujille	60
	Liite 2. Tuntisuunnitelman pohja	61
	Liite 3. Tuntisuunnitelman runko ensimmäiselle kerralle	62

ERITYISSANASTO

Jongleeraus	Jongleerauksessa erilaisia jongleerausvälineitä, kuten palloja, renkaita tai keiloja heitetään ilmaan tietyssä kuviossa ja otetaan kiinni.
Tiukka nuora	Kahden erityisen nuoratelineen väliin kiristetty vaijeri, jolla kävellään ja tehdään erilaisia askelsarjoja ja hyppyjä.
Tasapainopallo	Sirkuksessa käytetty iso ja kova, esimerkiksi lasikuidusta valmistettu pallo, jonka päällä voi seistä ja jolla voi kävellä.
Rola-bola	Tasapainoiluväline, joka koostuu rullasta ja sen päälle asetetusta laudasta, jonka päällä seistään.
Ihmispyramidit	Akrobatian muoto, jossa ihmiset muodostavat erilaisia muodostelmia kiipeämällä toistensa päälle.
Trapetsi	Sirkuksessa käytetty ilma-akrobatiaväline, muistuttaa keinaa: tanko joka on kahden köyden varassa kiinnitetty kattoon ja jossa ilma-akrobaatti tekee temppuja
Kiinalainen tolppa	Metallinen, usein kumilla päällystetty tolppa, joka on noin kahdeksan senttimetriä halkaisijaltaan ja jossa akrobaatit kiipeävät ja tekevät erilaisia temppuja.
Pedalo	Eräänlainen tasapainoväline, jolla pystyy polkien liikkumaan eteenpäin.

1 JOHDANTO

Nuorallatanssijoita ja tulen nielentää, popcornin tuoksua ja pellejä punaisine nenineen – siinä on monen ensimmäinen mielikuva sirkuksesta. Moni on käynyt lapsena sirkuksessa ja mieleen ovat painuneet juuri erilaiset sirkusesitykseen liittyvät elementit: hienot temput, paljettipuvut ja se voimamies, joka oli hirmuisen vahva. Usein kuulee puhuttavan sirkuksen taista, jostain maagisesta ja mukaansatempaavasta. Mutta mitä oikeastaan on sirkuksen taika, joka lumoo yleisön?

Vaikka sirkus onkin juuri edellä mainittuja asioita, hienoja esityksiä ja vaikuttavaa taidetta, on se myös paljon muuta. Sirkuksen avulla voidaan innostaa ihmisiä, antaa elämyksiä ja etsiä keinoja kohdata vaikeitakin asioita. Tässä työssä astutaan sosiaalisen sirkuksen maailmaan tutustumalla erään ryhmän kokemuksiin sirkustyöpajoista. Opinnäytetyöni on laadullinen tutkimus, jossa sirkus toimii välineenä, kun tarkastellaan päihteidenkäytön ongelmaa ja mietitään sen kohtaamiseen ja hoitamiseen sopivia keinoja. Kohderyhmänä ovat huumausaineidenkäyttäjät, jotka ovat hakeutuneet vieroitushoitoon. Tavoitteena on selvittää osallistujien kokemuksia sosiaalisesta sirkuksesta sekä niiden merkityksiä ja näiden perusteella pohtia sirkuksen sopivuutta huumevieroitusjakson osaksi. Yhteistyötahoina opinnäytetyön toteutuksessa olivat A-klinikkasäätiön Hurvi-huumevieroitusryhmä sekä Sorin Sirkus.

Itse olen ollut mukana Sorin Sirkuksen toiminnassa lähes viisitoista vuotta harrastajana, esiintyjänä ja opettajana. Oman harjoittelun ja esiintymisen lisäksi olen osallistunut erilaisiin sosiaalisen sirkuksen koulutuksiin ulkomailla ja tällä hetkellä olen Sorin Sirkuksen kautta mukana kansainvälisessä CircusTransformation-hankkeessa, jonka tarkoituksena on kehittää yhteneväinen eurooppalainen sosiaalisen sirkuksen ohjaajien koulutus. Koulutuksesta on tällä hetkellä käynnissä pilottiversio, jossa olen mukana yhtenä kouluttajista. Sirkusurani aikana olen saanut vahvan tieto- ja taitopohjan sirkuksesta, jota käytän hyödyksi myös tässä opinnäytetyössä. Jo aloittaessani sosiaalialan opinnot oli mielessäni ajatus sirkuksen yhdistämisestä sosiaalialan opiskeluun. Toisen vuoden harjoittelujakson kautta minulle avautui oiva mahdollisuus toteuttaa opinnäytetyöni huumevieroitusryhmälle järjestettävien sirkuspajojen muodossa.

Aluksi avaan sosiaalisen sirkuksen käsitettä yleisesti maailmalla ja Suomessa sekä esittelen sosiaalipedagogisen viitekehyksen sosiaalisen sirkuksen tarkasteluun. Sen jälkeen tarkastelen päihteidenkäyttöä ja sen haasteita suomalaisessa yhteiskunnassa. Käytännön toteutuksena järjestin opinnäytetyötäni varten sirkuspajoja huumevieroitusryhmän asiakkaille ja keräsin heidän sekä mukana olleiden työntekijöiden kokemuksia toiminnasta. Sirkustyöpajojen esittelyn jälkeen keskityn saadun palautteen käsittelyyn ja saatuihin tuloksiin sekä pohdin sosiaalisen sirkuksen hyödyntämismahdollisuuksia sosiaalialan työssä sekä toiminnan tulevaisuuden näkymiä.

Opinnäytetyöni nimi ”sirkusventio” syntyi aiheeseen liittyvillä sanoilla leikitellen. Yhdistelmän ensimmäinen sana on tietenkin sirkus. Loppuosa muotoutui, kun pohdin päihdetyössä käytettyä mini-interventio -menetelmää. Mini-interventiossa alkoholin käyttö ja sen riskit otetaan puheeksi yksilön kanssa ja tarkoitus on puuttua mahdollisiin ongelmiin varhaisessa vaiheessa sekä ehkäistä ongelmakäyttöä ja riippuvuuden syntymistä (Työterveyslaitos 2012). Interventio on eräänlainen väliintulo tai keskeytys, jonka tarkoituksena on herättää uusia ajatuksia ja aktivoida oman toiminnan pohtimiseen. Tässä ”sirkusventiossa” sirkus toimii välineenä uuden kokemiseen ja innostumiseen sekä uusien näkökulmien etsintään.

2 MITÄ ON SIRKUS?

2.1 Sirkuksen monet ulottuvuudet

Sirkusta voi tehdä ja sen toimintaan voi osallistua monin eri tavoin. Sirkus on esittävä taiteenlaji ja nykyään esityksissä eri sirkuslajeihin yhdistyvät myös usein teatteri ja tanssi. Sirkusryhmien esiintyjät valmistavat esityksiä, joista voi nauttia katsomon puolella. Tällöin sirkus on ammattimaista toimintaa, joka vaatii paljon harjoittelua ja korkeaa teknistä osaamista. Sirkus on esiintyjälle ammatti ja työpaikka, ja työllistää sen lisäksi myös monta muuta taiteen ammattilaista. Yleisölle esityksessä halutaan välittää tarina ja tunteita, sitä halutaan viihdyttää ja koskettaa. Sirkuksessa on jotain maagista ja kiehtovaa.

Toisaalta sirkus on Suomessa monelle lapselle ja nuorelle esitysten glamourin lisäksi arkipäiväisempää harrastustoimintaa. Suomessa on yli neljäkymmentä nuorisosirkusta tai sirkuskerhoa, jotka tarjoavat sirkusopetusta kaikenikäisille vauvasta vaariin (Suomen nuorisosirkusliitto 2013.). Nuorisosirkuksissa opetellaan eri sirkuslajeja ja useimmiten myös valmistetaan isompia tai pienempiä esityksiä. Osa sirkuskouluista antaa taiteen perusopetusta sirkuksessa, eli kyseisissä sirkuskouluissa noudatetaan valtakunnallista sirkuksen taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmaa (EDU.fi. Opettajan verkkopalvelu. 2013). Sirkuslajien kirjo on monipuolinen, ja usein sirkuksesta löytyykin jokaiselle jotakin. Osa lajeista on liikunnallisempia, kuten akrobatia, kun taas esimerkiksi taikudessa tai jongleerauksessa ei välttämättä tarvitse olla niin innostunut liikunnallisuudesta. Sirkuksessa myöskään kilpailu ei ole suuressa roolissa. Tieto siitä, että harjoittelulla ei tähdätä kilpailuihin eikä muihin vertailuihin, voi madaltaa kynnystä osallistua ja kokeilla uusia asioita. Sirkus antaa myös mahdollisuuden käyttää omaa luovuuttaan, sillä uusien temppujen ja lajien keksimisessä vain taivas on rajana. Kokeilemalla oppii ja virheistä voi syntyä hienoja uusia temppuja tai esiintymisvälineitä.

Sirkuksessa yhdessä toimiminen ja vuorovaikutus muiden kanssa on luonnollisena osana. Oli kyseessä sitten sirkusesitys, jossa on ammattiartisteja tai lastensirkuskerho, joka kokoontuu kerran viikossa, yhteistä molemmissa on se, että sirkuksessa toimitaan yhdessä. Esityksessä jokaisella on oma ohjelmanumeronsa ja paikkansa, mutta esityksen kokonaisuus tehdään puhaltamalla yhteen hiileen ja työskentelemällä tiiminä. Lasten

sirkuskerhossa leikitään yhdessä ja harjoitellaan ja opitaan uusia temppuja koko muun ryhmän kanssa. Lopulta päästään myös yhdessä esittämään opittuja taitoja yleisölle.

Sirkustoiminta on Suomessa viime aikoina tullut yhä suositummaksi ja trendikkäämmäksi. Sirkusesitysten tarjonta on monipuolista ja niitä käydään katsomassa enenevässä määrin, sirkusfestivaaleja on jo useita vuodessa ja nuorisosirkusten harrastajamäärä kasvaa (Sirkuksen tiedotuskeskus. Sirkus Suomessa). Viime vuosina Suomen sirkuskentällä on noussut uutena tulokkaana vahvasti esiin myös erityisryhmien kanssa tapahtuva sirkustoiminta. Erilaisia erityisryhmille suunnattuja projekteja, sirkuskursseja ja työpaikkoja kutsutaan sosiaalisiksi sirkukseksi. Mitä oikein on sosiaalinen sirkus ja mistä siinä on kyse?

2.2 Sosiaalisen sirkuksen ilmiö

Kysymykseen ”Mitä sosiaalinen sirkus on?” ei ole olemassa yhtä ainoaa oikeaa vastausta. Yleisesti Suomessa termillä viitataan erityisryhmien kanssa tehtävään sirkukseen. Maailmalla sirkusta on tehty erilaisten erityisryhmien kanssa jo pitkään ja toiminnan kohderyhmät ja tavoitteet ovat hyvin erilaisia maasta ja alueesta riippuen. Määrittävää sosiaaliselle sirkukselle on se, että siinä sirkusta käytetään menetelmänä ja välineenä, kun kohdataan erilaisia sosiaalisia ja kasvatuksellisia haasteita. Sosiaalisessa sirkuksessa ensisijaisena tavoitteina ei niinkään ole sirkustaitojen oppiminen, vaan yhdessä tekemisen ja uuden kokeilun kautta opetellaan esimerkiksi sosiaalisia taitoja, luodaan yhteishenkeä ja parannetaan itsetuntoa. (Hytinen, Kakko, Karkkola & Åstrand 2011, 96–97.) Onnistumisen kokemukset ja omien taitojen ja potentiaalin ymmärtäminen ovat sosiaalisen sirkuksen parasta antia. Sirkuksen kautta voidaan kehittää sosiaalista osallisuutta niin ryhmän sisällä kuin ryhmän ja ympäristön välillä. Sirkuksessa yhdistyy niin yksilön omien kuin ryhmänkin taitojen kehittyminen eri ulottuvuuksissa: tekeminen kehittää niin psyykkistä, sosiaalista kuin fyysistäkin puolta. Sirkusta tehdessä yhteinen kieli ja kulttuuri eivät ole välttämättömyys – toiminta on monipuolista ja antaa huikeat mahdollisuudet soveltamiseen kohderyhmän tarpeiden mukaan. (Soveltava sirkus 2013.)

Sirkuksen ollessa yleisesti ottaen huimassa nousussa, on myös sosiaaliselle sirkukselle oivallinen aika nousta esiin. Jos halutaan edistää yhteisöllisyyttä ja yhdessä tekemistä

sekä ihmisten uudenlaista innostamista, on sosiaalinen sirkus juuri siihen sopivaa toimintaa. Sirkuksessa tehdään asioita yhdessä, kokeillaan uutta ja innostutaan. Sosiaalisessa sirkuksessa on paljon potentiaalia, jota voitaisiin hyödyntää monella eri taholla. Suomessa sosiaalinen sirkus on tullut laajempaan tietoisuuteen siihen liittyvien hankkeiden kautta. Vuosina 2009–2011 toteutettiin Sosiaalinen sirkus -hanke, jonka tavoitteena oli vahvistaa sosiaalisen sirkuksen asemaa Suomessa (Hyttinen ym. 2011, 8). Hankkeen päätyttyä työtä jatkaa vuonna 2011 aloitettu Vaikuttava sirkus -hanke, jonka tavoitteena on edelleen vahvistaa ja kehittää sosiaalista sirkusta Suomessa (Vaikuttava sirkus 2011, 2–6).

2.2.1 Sosiaalinen sirkus maailmalla

Maailmalla sosiaalinen sirkus on ollut menetelmänä käytössä jo monia vuosia – jopa vuosikymmeniä. Esimerkiksi Hollannissa, Ranskassa ja Pohjois-Irlannissa sirkusta on jo pitkään käytetty välineenä erilaisten haasteiden käsittelyssä ja kohtaamisessa. Myös Kanadalainen Cirque du Soleil toteuttaa omaa sosiaalisen sirkuksen ohjelmaansa. Jokaisessa maassa toiminnalla on oma historiansa, ja usein toimintaa on alettu kehittää konkreettisten ympäristöstä tulleiden tarpeiden pohjalta. Toisaalla tehdään sirkusta katulasten ja toisaalla maahanmuuttajien kanssa. Toiminta on hyvin vahvasti sidoksissa sen kontekstiin: yhteisö, ympäristö ja ajan tapahtumat määrittävät toimintaa ja sen tavoitteita.

Usein monet sirkuskoulut toteuttavat sosiaalisen sirkuksen lisäksi myös perinteisempää nuorisosirkustoimintaa ja monesti käsitykset sosiaalisen sirkuksen ja nuorisosirkuksen rajasta ovat häilyviä. Osa kouluista erottelee toiminnot selkeästi toisistaan, toiset taas mieltävät jo tavallisen nuorisosirkustoiminnankin sosiaaliseksi sirkukseksi. (Hyttinen ym. 2011, 96–97.) Myös toiminnan kohderyhmät vaihtelevat maittain paljon, ja kohderyhmän mukaan toiminnalle saattaa olla hieman erilaisia nimityksiä. Esimerkiksi Belgiassa kehitysvammaisten kanssa työskentely erotetaan sosiaalisesta sirkuksesta omaksi osakseen, josta käytetään termiä ”handicirque” (Handicirque 2009). Monesti sosiaalinen sirkus mielletäänkin maailmalla nimenomaan sosiaalisesti heikommassa asemassa olevien kanssa tehtäväksi toiminnaksi, ja toiminta on hyvinkin aluesidonnaista. Seuraavaksi esittelen tarkemmin muutamia sosiaalisen sirkuksen toimijoita maailmalla.

Caravan – European Youth Circus and Education Network on kahdentoista eurooppalaisen nuorisosirkuksen ja sosiaalisen sirkuksen toimijan muodostama verkosto, joka on virallisesti perustettu vuonna 2008. Verkoston jäsensirkukset tulevat Alankomaista, Espanjasta, Pohjois-Irlannista, Irlannista, Belgiasta, Romaniasta, Luxemburgista, Ranskasta, Tšekistä, Venäjältä, Ruotsista ja Suomesta. Suomen edustajana verkostossa on tamperelainen Sorin Sirkus. Verkoston tavoitteena on edistää nuorisosirkusten välistä yhteistyötä Euroopassa, parantaa opetuksen laatua ja järjestää koulutusta sirkuskoulujen opettajille. Tavoitteena on myös edistää ja tehdä tunnetuksi erilaisten taidemuotojen, kuten sirkuksen, käyttöä nuorten kanssa tehtävässä työssä ja sitä kautta tukea nuorten kehitystä ja ehkäistä syrjäytymistä. Caravan järjestää muun muassa kansainvälisiä koontumisia nuorille sirkuskoulujen oppilaille, koulutuksia sirkusopettajille sekä kehittää yhdessä sirkuskoulujen kanssa työkaluja sirkusopetuksen ja arvioinnin kehittämiseen. Verkoston toimintaa rahoitetaan pääasiassa EU:n erilaisten rahoitusohjelmien tuella. (Caravan Circus Network 2012, 4–5.)

Vuosina 2009–2011 Caravan toteutti seitsemän sosiaalista sirkusta tekevän jäsensirkuksensa voimin projektin ”Youth and Social Circus Training – A new Spirit for Europe”, jonka tavoitteena oli kartoittaa sosiaalisen sirkuksen ohjaajan kompetensseja. Tuloksena syntyi yhteinen tuotos ”European Framework of Competences for Social Circus Trainers”, joka esittelee sosiaalisen sirkuksen ohjaajan tarpeellisia taitoja ja ominaisuuksia. Jatkona projektille on vuosina 2012–2014 toteutettava projekti ”Circus Trans Formation”, jonka tavoitteena on luoda eurooppalainen malli sosiaalisen sirkuksen ohjaajien kouluttamiseen. (Caravan Circus Network 2012, 8–9.) Hankkeen aikana järjestetään kahdeksassa osallistujamaassa pilottiversio koulutuksesta, ja itse olen mukana Suomessa järjestettävässä koulutuksessa yhtenä kouluttajista. Tällä hetkellä Caravanilla on meneillään myös kansainvälinen projekti nimeltä ”HipCirqEurop”, joka yhdistää sirkusta, hip-hoppia ja urbaaneja taiteita. Tavoitteena on lisätä taiteiden välistä yhteistyötä ja tukea aloittelevia artisteja urallaan. Osallistujina on aloittelevia artisteja viidestä osallistujamaasta ja he yhdessä luovat esityksen, jossa yhdistyvät eri taiteenlajit. Esitys kiertää viidessä osallistujamaassa ja jokaisessa maassa esitykseen otetaan mukaan paikallisia nuoria sirkus- tai tanssiharrastajia. (Caravan Circus Network 2012, 10–11.) Suomessa projektin esitys nähtiin Tampereella vuonna 2013 osana Circus Ruska Festival -tapahtumaa.

Amsterdamissa toimiva Circus Elleboog on yksi Caravan-verkoston jäsenistä, ja samalla yksi sosiaalisen sirkuksen vanhimmista toimijoista Euroopassa. Circus Elleboog on perustettu vuonna 1949 ja sen toimintaan kuuluu sekä tavallinen nuorisosirkustoiminta että sosi-

aalinen sirkus (Caravan Circus Network 2012, 18). Alkuaan toiminnalla on haluttu tavoittaa huonompien alueiden asukkaita sekä maahanmuuttajia. Circus Elleboog työskentelee esimerkiksi yhteistyössä koulujen kanssa järjestäen oppilaille mahdollisuuksia päästä mukaan sirkustoimintaan, järjestää sirkusta lapsille ja vanhemmille yhdessä, tarjoaa toimintaa myös eri tavoin huonommassa asemassa oleville lapsille sekä järjestää useita sirkusesityksiä vuodessa (Caravan Circus Network 2012, 18).

Le Plus Petit Cirque du Monde, eli PPCM on Pariisin esikaupunkialueella Bagneux'ssä toimiva sirkus, joka on perustettu vuonna 1992 ja se on myös yksi Caravanin jäsenistä. PPCM toimii kaupungin huono-osaisemmalla alueella tavoitteenaan parantaa asukkaiden osallisuutta ja toimintakykyä. PPCM toimii yhteistyössä koulujen kanssa, järjestää sirkusopetusta huono-osaisille lapsille ja nuorille ja toteuttaa projekteja muun muassa vankiloissa sekä vammaisten lasten kanssa. Tavoitteena koko toiminnalla on kehittää ja edistää sirkusta osana lasten ja nuorten kanssa tehtävää työtä ja tarjota koulutusta lasten ja nuorten kanssa toimiville sirkusohjaajille. PPCM on myös aktiivisesti mukana kansainvälisissä projekteissa ja onkin yksi Caravanin HipCirqEurop' -hankkeen päätoteuttajista. (Caravan Circus Network 2012, 18.)

Kolmantena eurooppalaisena sosiaalisen sirkuksen edustajana kerron Belfast Community Circus Schoolista (BCCS), joka toimii Pohjois-Irlannissa Belfastissa. Belfast Community Circus School on perustettu vuonna 1985, kun kahtiajakautuneessa kaupungissa haluttiin antaa lapsille ja nuorille mahdollisuus yhteisiin positiivisiin kokemuksiin riippumatta siitä, mikä heidän taustansa on. Keskellä Pohjois-Irlantia repivää konfliktia Irlantiin kuulumista kannattavien tasavaltalaisten ja Yhdistyneeseen kuningaskuntaan kuulumista kannattavien lojalistien välillä sirkus oli puolueeton tekijä, jossa eri yhteisöistä tulevat osallistujat saattoivat työskennellä yhdessä. BCCS:n toiminnassa tärkeänä ajatuksena on, että sirkuksessa kaikilla on tasavertaiset lähtökohdat taustasta riippumatta ja tätä halutaan tuoda esiin myös korostamalla sirkuksen kansainvälisyyttä – koululla käy useita vierailevia opettajia ympäri maailman. Tavoitteena toiminnalla on lisätä yhteisöllisyyttä ja positiivisia kokemuksia eri puolten välillä. Erilaisten sosiaalisen sirkuksen projektien lisäksi BCCS pyörittää nuorisosirkustoimintaa lapsille ja nuorille heidän taustastaan riippumatta. Sirkus tarjoaa myös harjoitustilaa sirkusartisteille ja järjestää festivaaleja ja esityksiä. (Caravan Circus Network 2012, 19.)

Kanadalainen Cirque du Soleil saattaa olla monelle tuttu huikeista esityksistä, joita nähdään ympäri maailmaa kiertueilla ja televisiossa. Cirque du Soleililla on kuitenkin myös toinen puoli – vuonna 1995 aloitettu sosiaalisen sirkuksen ohjelma Cirque du Monde. Tavoitteena on sirkuksen kautta auttaa erityisesti syrjäytymisvaarassa olevia nuoria saamaan lisää itsevarmuutta, ymmärtämään oman arvonsa ja kuulumaan yhteisöön. Cirque du Monde toimii Kanadan lisäksi myös esimerkiksi Brasiliassa, toiveenaan tavoittaa kadulla asuvia nuoria ja antaa heille mahdollisuus parempaan ja ehkäistä syrjäytymistä. Koska nuorilla ihmisillä on suuri rooli yhteiskunnassa ja sen tulevaisuudessa, haluaa Cirque du Monde toimia juuri heidän hyväkseen. (Social Circus 2013; Cirque du Monde 2013.)

Esitellyt toimijat tarjoavat vain pienen kurkistuksen maailmalla tehtävään sosiaaliseen sirkukseen. Toiminta kehittyy ja muuttuu koko ajan ja eri toimijoiden välinen yhteistyö ja verkostoituminen on verrattain uutta. Tietoa tulee saataville koko ajan lisää ja uusia toimijoita syntyy eri puolilla sosiaalisen sirkuksen saadessa lisää näkyvyyttä. Myös Suomi on mukana toiminnan kehittämisessä kansainvälisellä tasolla esimerkiksi Caravan-verkoston kautta.

2.2.2 Sosiaalinen sirkus Suomessa

Kuten jo aiemmissa kappaleissa on tullut ilmi, sosiaalinen sirkus on Suomessa vielä suhteellisen uusi toimintamuoto. Siksi sen määrittely, mitä se on Suomessa, ei ole aivan yksiselitteistä. Erityisryhmille suunnattua sirkustoimintaa järjestävät Suomessa useat eri toimijat ja kukin omalla tavallaan. Riippuu myös hieman tahosta, halutaanko myös tavallinen nuorisosirkustoimintaa mieltää sosiaalisesti sirkukseksi.

Vuosina 2009–2011 toteutettiin Sosiaalinen sirkus -hanke, jonka tavoitteena oli tuoda sosiaalista sirkusta esiin suomalaisella sirkuskentällä ja tehdä siitä sen pysyvä osa. Hankkeeseen osallistui seitsemän eri sirkustoimijaa ympäri Suomea ja jokainen järjesti hankkeen puitteissa sirkustoimintaa oman alueensa erityisryhmille. Toiminnan kohderyhmät vaihtelivat paljon, ja hankkeessa erityisryhmällä tarkoitettiin osallistujaryhmiä, joilla on jokin erityinen yhdistävä tekijä, kuten sama asuinlähiö, monikulttuurinen tausta, yhteinen diagnoosi tai vaikka päihderiippuvuus. Jokainen osatoteuttajana ollut sirkus sai itse valita omalta alueeltaan kohderyhmän, jolle toimintaa haluttiin järjestää. Tämä

mahdollisti moniulotteisen ja laajan kokemuksen toiminnan järjestämisestä. Hankkeen lopputuotoksena syntyi Sosiaalisen sirkuksen hyvien käytäntöjen opas, johon koottiin hankkeen aikana kertyneen kokemuksen pohjalta käytännön ohjeita sosiaalisen sirkus-toiminnan toteuttamiseen. (Hytinen ym. 2011. 8–9, 105–113.)

Sosiaalinen sirkus -hankkeen päätyttyä alkoi Vaikuttava sirkus -hanke, joka jatkaa Sosiaalinen sirkus -hankkeen aloittamaa työtä. Hankkeen tavoitteena on kehittää soveltavan ja sosiaalisen sirkuksen toimintaa Suomessa ja erityisesti kehittää menetelmiä, joilla sirkuksen hyvinvointivaikutuksia voitaisiin tutkia. Tarkoituksena on samalla myös lisätä sirkusalan työllisyyttä soveltavan ja sosiaalisen sirkuksen puolella. Hankkeessa halutaan parantaa ja lisätä kuntien ja sirkusorganisaatioiden välistä vuorovaikutusta, jotta voidaan tuottaa mahdollisimman hyvin kuntien tarpeisiin vastaavia palveluita. Hankkeen aikana järjestetään sirkusopetusta eri ryhmille ja seminaareja alan toimijoille. Hankkeessa on mukana kuusi suomalaista sirkusorganisaatiota ja sitä hallinnoi Tampereen yliopiston tutkivan teatterityön keskus. Vaikuttava sirkus -hanke päättyy keväällä 2014. (Vaikuttava sirkus 2011, 2–6.)

Sosiaaliseseen sirkukseen liittyviä koulutuksia on tarjolla eri puolilla Suomea eri muodoissa, mutta varsinaista virallista sosiaalisen sirkuksen ohjaajan pätevyyttä antavaa koulutusta ei ole. Erilaisia alaan liittyviä koulutuksia kuitenkin järjestetään eri tahoilla. Lasten ja nuorten kulttuurikeskus PiiPoo on järjestänyt yhdessä Haaga-Helia ammattikorkeakoulun kanssa täydennyskoulutusta liittyen sosiaalisen sirkuksen ohjaamiseen, sekä myös Nokian kaupungin kanssa sosiaalisen sirkuksen koulutusta syksyllä 2013 (Sosiaalinen sirkus - Oppimista, iloa... 2012; Nokian kaupunki 2013). Sorin Sirkus on mukana aiemmin mainitussa Caravan-verkoston CircusTransFormation -hankkeessa, jonka tavoitteena on kehittää yhteinen eurooppalainen malli sosiaalisen sirkuksen ohjaajien kouluttamiseen.

Sosiaalisen sirkuksen kenttä Suomessa ja maailmalla on siis kirjava ja moniulotteinen. Suomalaisella sirkuskentällä käydään myös keskustelua ”sosiaalinen sirkus” käsitteen sopivuudesta. Euroopassa käytössä oleva ”social circus” -käsite ei tunnu taipuvan suomalaisen muotoon helposti. Sana ”sosiaalinen” tuntuu usein antavan toiminnalle negatiivissävytteisen leiman, ja sen tilalle onkin pohdittu käytettäväksi esimerkiksi sanaa soveltava. Kentän ja käsitteiden eläessä koko ajan käyttöön vakiintuu varmasti sopivin termi ajan kuluessa.

3 SOSIAALIPEDAGOGIIKKA

3.1 Sosiaalipedagogiikan tarkastelua yleisesti

Sosiaalipedagogiikka on moniulotteinen kokonaisuus, jota voidaan tarkastella tieteenalana, yhteiskunnallisena liikkeenä tai yhteiskunnan toimintajärjestelmänä. Sosiaalipedagogiikka perehtyy yhteiskunnan sosiaalisiin ilmiöihin, kuten yhteisöllisyyteen, yhteiskuntaan integroitumiseen ja siihen liittyviin ongelmiin sekä yksilöiden osallisuuteen yhteiskunnassa. Sosiaalipedagogiikka ei kuitenkaan tarkastele kyseisiä teemoja vain teoreettisesta näkökulmasta, vaan tärkeänä tutkimuskohteena on se pedagoginen toiminta, jolla pyritään vastamaan erilaisiin sosiaalisiin ongelmiin ja edistämään osallisuutta ja ehkäisemään sekä lievittämään syrjäytymistä. (Hämäläinen 1999, 32.) Sosiaalipedagoginen toiminta on aina vahvasti sidoksissa vallitseviin yhteiskunta- ja ihmiskäsityksiin, ajan tapahtumiin, aatteisiin ja moraalioppeihin (Hämäläinen 1999, 11–13).

Sanassa sosiaalipedagogiikka yhdistyvät kaksi käsitettä: sosiaalinen ja pedagogiikka. Näiden sanojen merkityksiä pohtimalla voidaan löytää erilaisia näkökulmia sosiaalipedagogiikkaan ja sosiaalipedagogiseen toimintaan. Hämäläinen (1999) antaa kirjassaan sanalle ”sosiaalinen” ainakin kolme päämerkitystä. Sosiaalisella voidaan viitata *yhteiskunnalliseen* ulottuvuuteen, kuten sosiaalisiin rakenteisiin tai ongelmiin. Toisaalta sosiaalinen voidaan nähdä *yhteisöllisenä ja ihmisten vuorovaikutusta koskevana*. Kolmanneksi Hämäläinen ottaa *solidaarisen, toiset huomioonottavan ja huono-osaisten auttamiseen suuntautuvan* näkökulman. Nämä kolme erilaista näkökulmaa sosiaalisen käsitteeseen eivät sulje toisiaan pois, vaan ovat kaikki yhteydessä toisiinsa. Erilaiset yhteiskunnalliset tekijät vaikuttavat ihmisten yhteisöllisyyteen ja sekä yhteiskunta että yhteisöllisyys – tai sen puute – vaikuttavat huono-osaisuuteen ja syrjäytymiseen. (Hämäläinen 1999, 14.) Sana *pedagogiikka* viittaa yleisesti ihmisen kasvatukseen ja opetukseen, ja sitäkin on mahdollista käsitellä erilaisista näkökulmista. Kasvatus on toimintaa, jolla vaikutetaan yksilön kehitykseen. Erilaisissa kasvatusteorioissa käsitellään kasvatuksen merkitystä ja tehtäviä niin yksilön persoonallisuuden rakentumisessa kuin yhteiskunnan kehityksessä. Yhteiskunta muodostuu yksilöistä ja yksilöiden toiminta vaikuttaa yhteiskunnan kulttuuriperintöön, yhteiskunnan ideaalien edistämiseen sekä yhteiskuntaelämän jatkuvuuteen. (Hämäläinen 1999, 16.)

Sosiaalipedagogiikka korostaa siis yhteiskunnallisia ja yhteisöllisiä näkökulmia kasvatuksen ja yksilön kehityksen prosessissa. Tärkeää on tarkastella yksilön ja yhteiskunnan suhdetta, yhteiskunnan toimintajärjestelmiä ja yhteisöjä. (Hämäläinen 1999, 16.) Kuten edellä jo mainitsin, tulee myös muistaa, että sosiaalipedagoginen toiminta ja ajattelu ovat aina sidoksissa vallitsevaan ajatteluun ja arvoihin. Kun yksilö vaikuttaa yhteiskuntaan ja yhteiskunta yksilöön, on hankalaa määritellä, näiden kahden välistä suhdetta tai riippuvuutta. Joinain aikoina korostetaan enemmän yhteisöä, ja siihen osaksi kasvamista, toisinaan taas yksilön kehitys ja yhteiskunnan muutos nähdään tärkeämpänä. (Kurki 2002, 36.) Niin kuin muussakin pedagogiikassa, myös sosiaalipedagogiikassa suuntaudutaan tulevaan (Hämäläinen 1999, 12). Kasvatus vaikuttaa yksilön tulevaisuuteen ja se nivoutuu yhteen yhteisöjen ja yhteiskunnan kehityksen kanssa.

3.1.1 Sosiaalipedagoginen toiminta

Sosiaalipedagogiikka on toimintatiede, jossa sosiaalipedagoginen teoria on ennen kaikkea käytännön toimintaa ohjaava ajattelun väline. Ei riitä, että vain kuvataan erilaisia ongelmia ja niiden syntytapoja. Sosiaalipedagogiikka kysyy myös, mitä voidaan ja pitäisi tehdä näiden ongelmien ratkaisemiseksi. (Hämäläinen 1999, 17; Kurki 2002, 33.) Verrattuna esimerkiksi sosiaalipolitiikkaan, jossa pyritään edistämään hyvinvointia ja ehkäisemään sosiaalisia ongelmia vaikuttamalla lainsäädäntöön tai sosiaalisiin rakenteisiin yhteiskunnassa, sosiaalipedagogiikan tavoitteet ovat samat, mutta niihin pyritään vaikuttamalla ihmisiin ja heidän toimintaansa (Hämäläinen 1999, 24).

Sosiaalipedagogiikka tutkii inhimillisen kasvun prosesseja, jotka liittyvät sosiaaliseen toimintakykyyn, osallisuuteen, elämänhallintaan ja yhteiskuntaan integroitumiseen. Sosiaalipedagogiikka tarkastelee myös erilaisia ongelmia, jotka vaikuttavat ihmisten kykyyn integroitua erilaisiin osallisuutta ja elämänhallintaa ylläpitäviin yhteisöihin ja järjestelmiin. Keskeisenä teemana on yksilön ja yhteisön välinen suhde (Kurki 2002, 33). Kolmantena tärkeänä tutkimuskohteena on se pedagoginen toiminta, jolla pyritään edistämään osallisuutta ja ehkäisemään sekä lievittämään syrjäytymistä. (Hämäläinen 1999, 32.) Sosiaalipedagogisessa tutkimuksessa käytetään yleisesti samoja tutkimusmenetelmiä kuin muussakin sosiaalitutkimuksessa. Menetelmiä määrittävät pitkälti tutkimuskohde sekä se, millaista tietoa siitä tavoitellaan. Sosiaalipedagogisia tutkimuksia on monenlaisia vaihdellen erilaisista analyyseistä uusien työmuotojen kehittämiseen. Olen-

naista tutkimuksessa on sosiaalipedagoginen orientaatio, sosiaalisen ja pedagogisen yhdistävä näkökulma tutkimuksen kysymyksen asettelussa. (Hämäläinen 1999, 37.)

Niin kuin ei ole olemassa yhtä ainoaa vallitsevaa sosiaalipedagogiikan teoriaa tai tutkimustapaa, ei myöskään ole olemassa yksiselitteistä rajausta sosiaalipedagogisille työmuodoille ja menetelmille. Olennaista on toiminnan taustalla ohjaava sosiaalipedagoginen orientaatio, vallitseva ajatus siitä, mihin toiminnalla pyritään vaikuttamaan ja mitkä ovat sen tavoitteita. Työmuoto tai menetelmä itsessään ei tee toiminnasta sosiaalipedagogista, vaan sosiaalipedagoginen orientaatio ja tavoitteet ohjaavat tietynlaisen toiminnan kehittämiseen. Sosiaalipedagogisessa orientaatioissa pyrkimyksenä on ymmärtää yhteiskunnan tapahtumia ja suhteuttaa käytännön toimia saatuun ymmärrykseen sosiaalisten ongelmien luonteesta ja niiden syistä sekä vaikutuksista. Taustalla on ajatus siitä, että asiat voisivat olla toisinkin, ja niihin voidaan vaikuttaa. Keskeisiä periaatteita sosiaalipedagogisessa työssä ovat dialogisuus, yhteisössä piilevän potentiaalin käyttö ja kehittäminen, ylisukupolvinen ajattelutapa, yksilön itseapuun auttaminen ja kriittisen tietoisuuden herättäminen, sekä ihmisenä kasvamisen tukeminen, toiminnallisuus, osallistuminen ja osallistaminen. Kun näitä periaatteita sovelletaan käytännön toimintaan, syntyy erilaisia sosiaalipedagogisia työmuotoja. (Hämäläinen 1999, 59-62.)

Käytännön sosiaalipedagoginen työ on monitasoista. Sitä voidaan toteuttaa yksilöohjauksena ja neuvontana, toimimalla erilaisissa yhteisöissä tai aktivoimalla ihmisiä poliittiseen toimintaan ja kulttuuriseen vaikuttamiseen. Yhteistä toiminnalle on se, että halutaan auttaa ihmistä itse oivaltamaan ja ymmärtämään mahdollisuuksiaan. Sosiaalipedagogisessa toiminnassa korostuvat jo aiemminkin mainitut periaatteet toiminnallisuus, yhteisöllisyys ja elämyksellisyys. Erilaiset luovat ja toiminnalliset menetelmät ovat sosiaalipedagogiikassa suosittuja. Menetelmiä voidaan soveltaa eri tavoin ja niiden avulla on mahdollista jäsentää ja syventää itsetuntemusta, vahvistaa itsetuntoa, leikkiä ja rentoutua sekä löytää kokemisen ja tekemisen kautta uusia puolia omasta itsestä. Keskeistä sosiaalipedagogiikassa ja käytännön luovien menetelmien käytössä on dialogisuus ja tasa-arvo. Ihminen kohdataan samalla tasolla ja tasa-arvoisessa vuorovaikutuksessa. Toiminnallisissa menetelmissä ohjaajan onkin tarkoitus toimia toiminnan mahdollistajana asiantuntijan sijaan. Yhdessä toimiessa oivalletaan uusia näkökulmia ja lähtökohdiana on, että tietoa ja ymmärrystä voidaan prosessin aikana saada monilla eri tavoilla, yksilöiden erilaiset tiedot, taidot ja tunteet hyväksyen. (Hyppönen & Linnossuo 2002, 8-13; Hämäläinen 1999, 66-69.)

Sosiaalipedagogisessa työssä ihminen kohdataan kunnioittavasti ja arvostaen, vahvistaen näin ihmisen subjektiutta, roolia aktiivisena toimijana omassa elämässään. Ihmisten välinen vuorovaikutus vaikuttaa merkittävästi yksilön oppimiseen ja persoonallisuuden kehitykseen. Sosiaalipedagogiseen työhön liittyy myös identiteetin rakentaminen. Toiminnalla voidaan auttaa yksilöä työstämään omaa identiteettiään ja vahvistaa itsetuntemusta. Vaikka sosiaalipedagogiikassa yhteisöllä on tärkeä merkitys, työtä voidaan kuitenkin lähteä tekemään yksilöllisellä tasolla. Jotta ihminen voi kasvaa täysivaltaiseksi jäseneksi yhteisössä ja yhteiskunnassa, on tärkeää, että yksilö saa kasvaa omaksi persoonakseen. (Kurki 2002, 111.) Sitä kautta on mahdollista myös vahvistaa yhteiskunnallista osallistumista ja yksilön osallisuutta. Ulkopuolelta tuleva sopeuttaminen ja ryhmään liittäminen ei luo aitoa yhteisöllisyyttä. Sosiaalipedagoginen toiminta pyrkii vaikuttamaan myös ihmisen tuntemaan me-identiteettiin ja yhteisöllisyyden kehittämiseen. (Hämäläinen 1999, 68–71.)

Sosiaalipedagogisen työn kohderyhmä on laaja. Työtä tehdään monenlaisten ryhmien parissa, joissa osallisuus yhteiskunnassa, yhteisöllisyys, elämänhallinta ja sosiaalinen identiteetti ovat uhattuna. Nykyajan monikulttuurisessa ja moniarvoisessa yhteiskunnassa, joka on jatkuvan muutoksen alaisena, sosiaalipedagogiikan perustehtävä koskee laajasti koko yhteiskuntaa. Syrjäytyminen on yhä suurempi uhka monissa elämän eri vaiheissa, ja sen ehkäisy on yksi sosiaalipedagogiikan tavoitteista. Tavallisia sosiaalipedagogisen työn kohderyhmiä ovat esimerkiksi rikolliset, päihteidenkäyttäjät, työttömät tai pakolaiset. Käytännössä työ ei kuitenkaan rajoitu erityisryhmiin, joissa ongelmat ovat jo kehittyneet pidemmälle, vaan työtä pyritään tekemään myös ennaltaehkäisevästi. Kohderyhmien ollessa vaihtelevia, sosiaalipedagogiikan haasteena onkin juuri tietyn kohderyhmän ongelmiin sopivan toiminnan kehittäminen. Sosiaalipedagogiikan vahvuutena on kuitenkin sen monipuolisuus, jolloin erilaisia toimintamalleja voidaan kehittää. Sosiaalipedagoginen lähestymistapa antaa toiminnalle suunnan, mutta antaa kuitenkin myös paljon vapautta käytännön toteutukseen. Sosiaalipedagogiikka ei myöskään ole rajattu vain tiettyyn ikäkauteen, vaan sosiaalipedagogista toimintaa voidaan käyttää ihmisen elämänkaaren kaikissa vaiheissa. (Hämäläinen 1999, 73–77.)

3.1.2 Sosiokulttuurinen innostaminen

Sosiokulttuurinen innostaminen on sosiaalipedagogiikan muoto, joka syntyi Ranskassa toisen maailmansodan jälkeen. Niin kuin sosiaalipedagogiikka itsessään, myös sosiokulttuurinen innostaminen on moniulotteinen käsite. Sen suhteesta muihin tieteen aloihin on monenlaisia käsityksiä, mutta yleisesti sitä pidetään sosiaalipedagogiikkaan kuuluvana suuntauksena ja sen tietoperusta löytyy sosiaalipedagogiikasta. (Kurki 2000, 44–45.)

Sosiokulttuurisessa innostamisessa yhdistyvät kasvatuksellinen, kulttuurinen ja sosiaalinen toiminta. Innostamisen kulttuurinen puoli mahdollistaa erityisesti luovuuden ja erilaisten ilmaisumenetelmien käytön, jolloin myös eri taiteenlajien käyttö korostuu. Sosiaalisella puolella keskitytään ryhmän ja yhteisön ominaisuuksiin ja mahdollisuuksiin. Tavoitellaan osallistumisen ja osallisuuden lisäämistä ja tiedostamista. Kasvatuksellinen ulottuvuus nostaa esiin yksilön persoonan ja sen kehittymisen. Asenteet, kriittinen ajattelu sekä oman vastuun ymmärtäminen ovat toiminnan tärkeitä tekijöitä. Sosiokulttuurisen innostamisen toiminnassakin on kolme ulottuvuutta: innostaja, itse toiminta sekä ryhmä tai yhteisö, jonka kanssa toimintaa toteutetaan. Innostajalla on tärkeä rooli, sillä hänen tehtävänä on luoda kohderyhmälle erilaisia toiminnan mahdollisuuksia ja innostaa ihmisiä osallistumaan. (Kurki 2000, 46–47, Ventosan 1993 mukaan.) Kuitenkin toiminnan tulee lähteä osallistujista itsestään, ei vain innostajan halusta. Innostajan tavoitteena on vahvistaa yhteisön kulttuurisia arvoja ja toimia vuorovaikutuksessa ja kohdata erilaisia ihmisiä. (Kurki 2000, 78–79, Gillet’n 1995, 74–79, 186–190, 295–310 mukaan; Kurki 2000, 81.)

Sosiokulttuurinen innostaminen yhdistää omalla tavallaan juuri sirkukseenkin kuuluvat ulottuvuudet, sosiaalisen, kulttuurisen ja kasvatuksellisen. Marianne Vaalimaa onkin opinnäytetyössään ”Sirkustaidoista elämäntaitoja: Millaista on osallisuutta lisäävä sirkustoiminta?” pohtinut, voiko sosiaalinen sirkus olla sosiokulttuurista innostamista. Vaalimaa on opinnäytetyössään todennut että sirkustoiminnassa ja sosiokulttuurisessa innostamisessa on samoja arvoja. Myös sirkuksen käytännön toiminnassa yhdistyvät monet innostamiseen liittyvät asiat, kuten ryhmälähtöisyys, onnistumiskokemusten korostaminen ja yhteistyötaitojen kehittäminen. Vaalimaa tulee kuitenkin siihen loppu-tulokseen, että siinä muodossa, missä sosiaalista sirkusta nyt toteutetaan, toiminta ei täytä sosiokulttuurisen innostamisen kaikkia kriteerejä. Hän kuitenkin myös tarkentaa,

että toiminnan ollessa hyvinkin vaihtelevaa, voivat kriteerit joissain ryhmissä täytyä paremmin kuin toisissa. Vaalimaa tarkastelee sosiaalista sirkusta myös osallisuutta lisäävänä ja innostavana toimintana. (Vaalimaa 2011, 38–48.) Itse olen valinnut sosiaalipedagogiikan teoreettiseksi lähtökohdakseni osittain juuri sen laajemman soveltamismahdollisuuden takia sosiokulttuurisen innostamisen rajatessa toiminnan kriteerejä tiukemmin.

3.2 Sosiaalipedagogiikka ja sosiaalinen sirkus

Monet sosiaalipedagogiikassa tärkeät periaatteet, kuten elämyksellisyys, luovuus, yhteisöllisyys ja itsensä toteuttaminen ovat vahvasti läsnä myös sirkusmaailmassa. Sosiaalisen sirkuksen maailmassa korostuvat vielä lisäksi vuorovaikutus, dialogisuus, osallisuus ja toiminnallisuus, jotka ovat myös sosiaalipedagogiikan tärkeitä periaatteita.

Sosiaalisella sirkuksella ei olemassa virallista omaa teoriapohjaa, mutta selkeitä yhteneväisyyksiä sosiaalipedagogisen toiminnan kanssa on useita. Siksi sosiaalipedagogiikka tarjoaakin oivan tarkasteluikkunan sosiaaliseen sirkukseen. Sosiaalista sirkusta tehdään usein juuri erilaisten syrjäytymisvaarassa olevien tai jo lähes syrjäytyneiden erityisryhmien kanssa. Varsinkin Euroopassa tämä ulottuvuus on merkittävä, sillä monet sosiaalisen sirkuksen projekteista ovat saaneet alkunsa halusta tarjota vähäosaisemmille mahdollisuus erilaiseen toimintaan ja mielenkiintoiseen tekemiseen. Tavoitteena on voinut olla yhteisöllisyyden lisääminen, sosiaalinen aktivointi tai maahanmuuttajien integrointi paikalliseen ympäristöön. Myös Suomessa sosiaalista sirkusta tehdään monien eri tavoin syrjäytymisvaarassa olevien ryhmien kanssa. Tavoitteena vahvistaa itsetuntoa, kehittää sosiaalisia taitoja ja lisätä yksilöiden osallisuutta. Yksilö ei syrjäydy vain jostain yksiselitteisestä syystä. Usein taustalla on useampien asioiden summa, jolloin myös keinot, joilla selvittää ongelmia, täytyy voida mukauttaa yksilöllisesti.

Sirkus on välineenä monipuolinen, mikä mahdollistaa toiminnan soveltamisen lukuisin eri tavoin. Sirkus voi olla tekemisenä selkeästi fyysistä, ja sillä voidaan vaikuttaa fyysiseen toimintakykyyn ja valituilla harjoitteilla pyrkiä vaikuttamaan juuri tiettyihin, yksilölle haasteita tuottaviin asioihin. Toisaalta sirkuksessa voidaan myös painottaa selkeästi tekemisen sosiaalista puolta. Monissa sirkuslajeissa ja harjoitteissa toimitaan pareittain tai ryhmissä, jolloin voidaan harjoitella samalla sosiaalisia taitoja, opetella luotta-

musta ja toisen turvallista koskettamista. Kaiken kaikkiaan sirkus tarjoaa myös psyykkisen ulottuvuuden. Uuden kokeminen, onnistuminen, elämyksellisyys – kaikki ovat osa sirkusta ja kaikilla on myös psyykkisiä vaikutuksia. Edellä mainituin keinoin voidaan vahvistaa yksilön itsetuntoa, innostaa ja rohkaista elämässä.

Sosiaalipedagoginen ajattelu ja työote sopivat oivallisesti sosiaalisen sirkuksen toimintaan sekä tavoitteiden että monipuolisten sovellusmahdollisuuksien takia. Sirkus on vahvasti toiminnallista ja mahdollistaa yksilön oman luovuuden käytön. Ei ole olemassa virallista oikeaa tai väärää, vaan sirkusta voi tehdä kukin oman näköisellään tavalla, tietysti turvallisuusseikat huomioon ottaen. Ohjaaja ja osallistuja kohtaavat samalla tasolla ja voivat oppia toisiltaan, yhdessä tehden ja kokeillen. Sirkus tarjoaa monille osallistujille uudenlaisia kokemuksia ja elämyksiä, joiden kautta yksilö voi oivaltaa uusia asioita itsestään ja elämästään. Sosiaalisen sirkuksen ohjaajan on tarkoitus mahdollistaa toiminta ryhmälle soveltuvien keinoin ja innostaa ja rohkaista ryhmää tekemään ja kokeilemaan asioita. Sirkustoimintaa voidaan soveltaa laajasti tietyille ryhmälle sopivaksi ja ryhmäkohtaisiin tavoitteisiin pyritään ryhmälle sopivien keinoin. Sosiaalinen sirkus sopii menetelmäksi niin lasten, aikuisten kuin vanhustenkin kanssa.

Jo pelkkä sirkusesityksen näkeminen yhdessä voi olla merkityksellistä, koska siinä on jotain erilaista ja jännittävää, jonka kaikki voivat yhdessä jakaa ja ymmärtää, omasta taustasta riippumatta. Sirkuksen ymmärtämiseen ei tarvita teoriataustaa ja kirj tietoa, vaan siihen riittää oma keho ja sen avulla voi samaistua esiintyjien fyysisiin suorituksiin ja niiden haastavuuteen. (Danaher & Danaher 2000). Sama pätee sirkuksen tekemiseen käytännössä. Sirkus on toiminnallista ja siinä tehdään uusia ja tavallisesta poikkeavia asioita yhdessä, tärkeää on kokemuksen jakaminen muiden kanssa. Sirkus voi johdattaa ajatukset pois oman elämän arkihuolista ja ongelmista ja samalla prosessi voi lähentää osallistujia, kun he kokevat yhdessä jotain uutta. Tässä opinnäytetyössä sosiaalipedagoginen orientaatio ohjaa huumevieroitusryhmälle järjestettyä sosiaalisen sirkuksen toimintaa, jonka tavoitteena on uuden kokemuksen lisäksi esimerkiksi rohkaista yhdessä tekemiseen ja löytää luottamusta toisiin.

Itse käytän termiä sosiaalinen sirkus viittaamaan erityisryhmien kanssa tehtävään sirkustoimintaan, jonka tarkoituksena on mahdollistaa sirkuskokemus kaikille ja tukea ryhmien hyvinvointia. Pidän sosiaalisessa sirkuksessa tärkeänä myös sosiaalipedagogista näkökulmaa ja sitä kautta löytyviä tavoitteita. Osallisuus, yhteisöllisyys, toisten ar-

vostaminen, itsetunnon tukeminen ja dialogisuus ovat mielestäni sosiaalisen sirkustoinnin tärkeitä ulottuvuuksia. Tässä opinnäytetyössä toteutettua sosiaalista sirkusta ohjaa siis sosiaalipedagoginen viitekehys.

4 PÄIHTEET JA YHTEISKUNTA

4.1 Päihteiden käyttö Suomessa

Suomessa päihteidenkäyttö on lisääntynyt 1960-luvulta lähtien. Suosituin päihde on alkoholi, jota kuluu vuodessa 100-prosenttisena alkoholina laskettuna hieman alle 10 litraa asukasta kohden. Alkoholijuomissa suositaan mietoja alkoholijuomia väkevien sijaan. Käytännössä suurin osa väestöstä juo kohtuudella, ja pieni, paljon alkoholia käyttävä osuus väestöstä kuluttaa noin puolet alkoholin kokonaiskulutuksesta. Alkoholin kokonaiskulutuksen kasvun myötä myös naisten osuus alkoholin käytössä on lisääntynyt. (Mäkelä, Österberg & Seppä 2009, 2013; Varis & Virtanen 2013, 1).

Alkoholi kuuluu usein osaksi erilaisia sosiaalisia tilanteita ja vuorovaikutusta toisten kanssa ja se voikin toimia eräänlaisena yhteisöllisyyden luojana. Usein alkoholi yhdistyykin yhdessäoloon ja hauskanpitoon. Toisaalta myös puhtaasti humalahakuinen juominen on melko yleistä ja jopa hyväksyttävää. (Mäkelä, Österberg & Seppä 2009, 2013; Maunu 2013, 10, 63–65). Alkoholin ongelmakäyttäjillä oma alkoholinkäyttö ei enää ole hallinnassa, vaan pikemminkin alkoholinkäyttö hallitsee ihmistä. Sen sijaan, että alkoholi olisi osa sosiaalista vuorovaikutusta, siitä tuleekin yhä hallitsevampi tekijä sosiaalisissa tilanteissa ja jopa itse tarkoitus.

Erilaisia huumausaineita on maailmassa käytetty jo jopa vuosituhansia, vaikka ne vasta viime vuosisatojen aikana ovat levinneet läntisiin maihin ja laajempaan käyttöön. 1900-luvulla huumeet nousivat uudella tapaa esiin maailmansotien sekä 1960-luvun hippiliikkeen myötä. Kun aiemmin huumeiden käyttö ja saatavuus oli ollut melko vapaata, 1900-luvulla alkoi saannin rajoittaminen ja huumeiden kriminalisointi. Kun huumeista virallisesti tuli laittomia, syntyi niiden ympärille väistämättä rikollisuutta. (Hämeen-Anttila 2013, 7–15.) Huumeiden käyttö on pitkälti sidoksissa sitä ympäröivään kulttuuriin. Eri kulttuureissa päihteitä käytetään eri tavoin ja kulttuureihin kuuluvat alakulttuurit luovat omia käytäntöjään. Usein huumeidenkäyttöön liittyy tietynlainen elämäntyyli ja sen myötä asenteet ja ideologiat.

Suomessa huumeiden käyttö on 1990-luvun jälkeen lisääntynyt voimakkaasti ja samalla siihen liittyvät haitat kuten rikollisuus, tartuntataudit ja huumekuolemat ovat lisäänty-

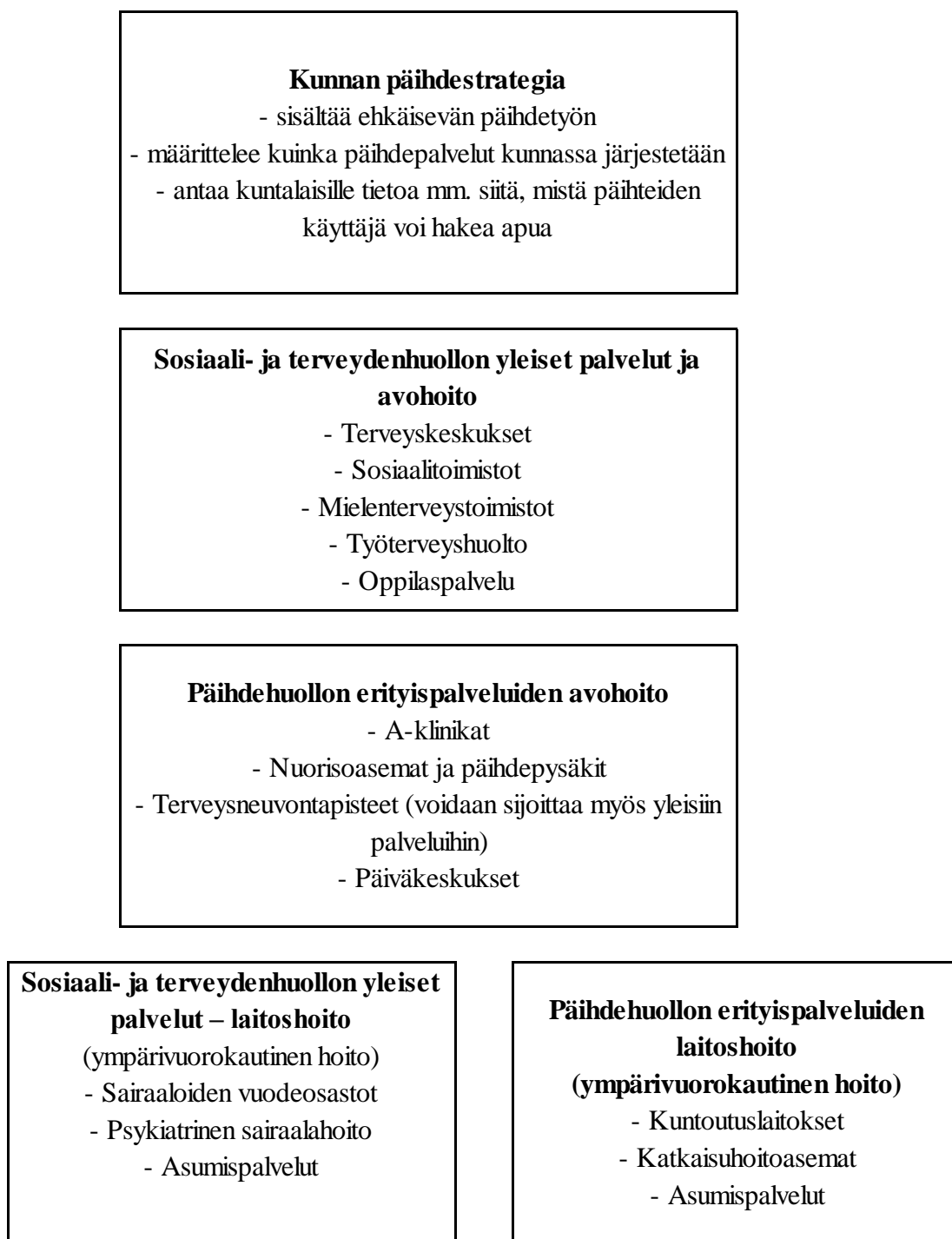
neet. Suomessa huumeidenkäyttö on miesten keskuudessa hieman yleisempää kuin naisten. Erilaiset huumeekokeilut ovat yleisimpiä 25–34 -vuotiailla. Viime vuosina erityisesti kannabiksen käyttö on lisääntynyt ja nähtävissä on selkeä yhteys kannabiksen kotikasvatuksen lisääntymiseen. Huumeidenkäyttö yhdistyy aiempaa vahvemmin nuorten kaupunkilaisten viihdekäyttöön sekä alkavaan syrjäytymiseen. (Forsell, Perälä, Tanhua & Varjonen 2012, 36–41.) Merkittävää on myös se, että suomalaisessa huumeekulttuurissa sekakäyttö on erittäin yleistä. Kivunlievitykseen tarkoitettut opioidipohjaiset lääkeaineet, rauhoittavat lääkeaineet, kuten bentsodiatsepiini sekä alkoholi ja kannabis ovat yleisimpiä sekaisin käytettyjä päihteitä. Kannabiksen ja useita eri huumeita käyttävien henkilöiden keskuudessa humalajuominen on selvästi yleisempää kuin muun väestön. (Forsell ym. 2012, 39, 57.)

Vaikka päihteidenkäyttöön tuntuukin liittyvän tiettyjä yleispiirteitä, ei kuitenkaan ole olemassa yhtä ainoaa profiilia päihteidenkäyttäjille. Päihteidenkäyttäjissä on erilaisia alaryhmiään, joilla on omat tapansa ja syynsä päihteidenkäyttöön. Koska on olemassa erilaisia päihteidenkäyttäjiä, täytyy myös olla käytettävissä erilaisia keinoja ongelman lähestymiseen ja hoitoon. Näitä erilaisia ryhmiä ei voi myöskään yksiselitteisesti tunnistaa, sillä niihin vaikuttavat aina monet sosiaaliset ja kulttuuriset tekijät. (Maunu 2013, 17, 24–25.) Monille päihteiden ja erityisesti huumeiden ongelmakäyttäjille on kuitenkin yhteistä se, että he ovat monesti eri tavoin syrjäytyneitä yhteiskunnasta ja päihdeongelman lisäksi heillä voi olla myös muita niin sosiaalisia kuin terveydellisiäkin ongelmia (Forsell ym. 2012, 56)

4.2 Päihdehuolto

Suomessa päihdepalvelut ovat osa tarjolla olevia sosiaali- ja terveyspalveluja. Päihdepalvelujen järjestämisestä ja toteuttamisesta määrää päihdehuoltolaki (41/1986), jonka tavoitteena on yleisesti päihteiden ongelmakäytön vähentäminen ja ennaltaehkäisy ja sitä kautta päihteisiin liittyvien erilaisten sosiaalisten ja terveydellisten haittojen vähentäminen. Tavoitteena on myös edistää päihteiden ongelmakäyttäjän omaa ja hänen läheistensä toimintakykyä ja turvallisuutta.

Sosiaali- ja terveysministeriön laatimissa päihdepalvelujen laatusuosituksissa vuonna 2002 päihdepalvelujärjestelmää kuvataan seuraavanlaisella kaaviolla (kuvio 1, s. 26).

KUVIO 1. Päihdepalvelujärjestelmä (Sosiaali- ja terveysministeriö 2002, 28).

Suuri osa päihdepalveluista on suunnattu ensisijaisesti alkoholinkäyttäjille, mutta 1990-luvun puolen välin jälkeen on syntynyt enemmän juuri huumeidenkäyttäjille tarkoitettuja palveluja. Huumeidenkäyttäjille on tarjolla erilaisia avohuollon erityispalveluja esimerkiksi A-klinikoilla ja nuorisoasemilla. Huumeidenkäyttäjillä on myös mahdollisuus pidempiaikaisempaan laituskuntoutukseen, jonka sisältö ja tavat vaihtelevat hoitolaitok-

sen mukaan. Tarjolla on myös erilaisia kuntouttavia asuinpalveluita, joiden tarkoituksena on tukea asukkaan päihitteettömyyttä. Myös erikoissairaanhoidossa on huumeasiakkailla suunnattuja palveluja. Opiaattiriippuvaisten hoito toteutetaan yhä useammin korvaushoitona. Terveyskeskuksissa annetaan korvaus- ja vieroitushoitoa sekä keskustelua. (Forsell ym. 2012, 67–68.) Tarjolla voi myös olla yhdistettyjä mielenterveys- ja päihdetyön palveluja (Sosiaali- ja terveysministeriö 2002, 41). Mielenterveys- ja päihdeongelmat ovat usein kytkeytyneet toisiinsa, mutta niiden palvelut ovat monesti kuitenkin erillään palvelujärjestelmässä. Vuonna 2009 laaditussa mielenterveys- ja päihdesuunnitelmassa sosiaali- ja terveysministeriö korostaa kuntien vastuuta palvelujen kokonaisuudesta. Tärkeänä pidetään erityisesti asiakkaan aseman vahvistamista sekä ehkäisevän mielenterveys- ja päihdetyön kehittämistä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2012, 15–18.)

Päihdehuollon palveluiden tulisi pyrkiä auttamaan yksilön kokonaistilannetta, eikä vain akuuttia päihdeongelmaa. Tarvittaessa palveluihin kuuluukin auttaminen toimeentuloon, asumiseen ja työhön liittyvissä ongelmissa. Yksilön tilanne pitäisi palveluissa nähdä kokonaisuutena ja tarjottu apu suunnitella sen mukaan. Koska päihdeongelma on laajalle ulottuva ja vaikuttaa yksilön elämään monin tavoin, on tärkeää, että eri toimijat tekevät yhteistyötä. (Kaukonen 2001, 108; Päihdehuoltolaki 41/1986.) Vastuu asiakkaan tarpeiden arvioinnista ja palvelujen valinnasta on päihdehuoltopalvelujen työntekijällä, jonka tulee ennen kaikkea toimia yhteistyössä asiakkaan ja tämän läheisten kanssa. Päihdehuoltopalveluissa tärkeiksi arvoiksi ovat nousseet asiakkaan itsemääräämisoikeus ja sen kunnioittaminen. (Kaukonen 2001, 108, 113, 127–128.)

Vuonna 2012 uudistettu huumeongelman Käypä hoito -suositus korostaa psykososiaalisia menetelmiä huumehoidon perustana. Psykoterapeuttinen keskusteleminen tai yhdessä tekeminen toimii hoidon keskeisenä osana. Hoito voi olla yksilöterapijaa, siihen voidaan ottaa mukaan hoidettavan lähiverkoston tai hoito voi tapahtua vertaisryhmässä. Hoitoon voidaan myös yhdistää erilaisia taideterapian tai toiminnallisuuden muotoja. Myös Käypä hoito -suosituksessa korostetaan yksilön tukemista asumiseen, toimeentuloon, työhön ja vapaa-aikaan liittyvissä asioissa. (Huumeongelman hoito: Käypä hoito -suositus 2012.) Koska päihdeidenkäyttäjät ovat monesti myös syrjäytyneitä ja heidän sosiaalinen tukiverkostonsa on huumeuskulttuuripainotteinen, on tärkeää, että hoidossa ja kuntoutuksessa toimitaan kokonaisvaltaisesti ja pitkäjänteisesti auttaen (Forsell ym. 2012, 105).

4.3 Huumeiden käytön sosiaaliset haitat

Huumeiden käytön vaikutukset yksilön elämään ovat moninaiset. Usein huumeidenkäyttäjän lähipiiri ja tukiverkosto alkavat pikkuhiljaa muodostua lähinnä muista päihteidenkäyttäjistä. Tavallisen yhteiskunnan yhteisöistä ja palveluista jää helposti ulkopuolelle, kun oma elämä keskittyy huumeekulttuurin ympärille. Erityisesti huumeiden ongelmakäyttäjillä on keskimääräistä enemmän sosiaalisia ongelmia (Forsell ym. 2012, 105). Monilla on huumeidenkäytön lisäksi ongelmia työttömyyden ja asunnottomuuden takia ja usein koulutustaso on matala. On ehkä mahdotonta sanoa, yhteiskunnasta syrjäytyminen seurausta huumeiden käytöstä, vai onko huumeiden käyttö syrjäytymisen seuraus. On kuitenkin tutkittu, että huono-osaisuudella ja rikosalttiudella sekä huumeiden kokeilulla on yhteys. (Forsell ym. 2012, 109.) Erityisesti nuorilla perheen huono taloudellinen tilanne ja vanhempien heikko tuki ja kontrolli voivat altistaa huumeiden kokeilulle. Huumeisiin liittyy yleisesti ottaen myös paljon rikollisuutta, koska niiden käyttö ja niihin liittyvä toiminta on pitkälti kriminalisoitu. Huumeiden myynti, hankinta, hallussapito ja käyttö on rikollista toimintaa. Usein huumeisiin liittyy myös paljon oheisrikollisuutta, kuten omaisuusrikokset tai huumeiden aiheuttamat rattijuopumukset. Kokonaisuudessaan huumausainerikosten ja huumeisiin liittyvän oheisrikollisuuden määrä on nousussa. (Forsell ym. 2012, 109–111.)

Huumeiden tuomaan sosiaaliseen syrjäytymiseen pyritään vaikuttamaan sosiaalisen kuntoutuksen ja sosiaalityön keinoin. Tavoitteena on auttaa syrjäytyneitä henkilöitä takaisin sosiaalisen osallisuuden pariin ja vahvistaa heidän sosiaalista toimintakykyään. Yksilöiden ja yhteisöjen kanssa tehtävän sosiaalityön tarkoituksena on ehkäistä syrjäytymistä ja ratkaista sosiaalisia ongelmia. Huumeidenkäytön ehkäisyyn ja vähentämiseen on etsitty keinoja myös kulttuurista. Suomen Kulttuurirahaston Myrsky-hankkeessa vuonna 2008 tavoitteena oli taiteen ja kulttuurin avulla tukea nuorten sosiaalista ja henkistä kasvua. Hankkeen aikana tehdyn tutkimuksen mukaan taiteella voidaan lisätä nuorten tyytyväisyyttä ja elämäniloa sekä yhteisöllisiä valmiuksia ja taitoja. Taiteen todettiin myös vahvistavan nuorten yhteiskunnallista osallisuutta. Tärkeää hankkeessa oli se, että nuoret itse saivat osallistua taiteen tekemiseen. (Forsell ym. 2012, 108)

Koska päihteiden ongelmakäyttäjien taustat ja tarinat ovat erilaisia, tarvitaan myös erilaisia keinoja ongelman hoitamiseen. Ei voida luoda yhtä universaalia mallia, jolla kaikkien kuntouttaminen olisi mahdollista. Hoidossa on aina tarpeellista ottaa huomioon

erilaiset yksilölliset, kulttuuriset ja yhteisölliset tekijät, jotka liittyvät kuntoutettavien elämään. Päihteidenkäytön ollessa usein yksi yhteisöllisyyden luoja ja sosiaalisen vuorovaikutuksen osa, on hoidossa tärkeää etsiä yhteisöllisyyden ja sosiaalisen vuorovaikutuksen mahdollisuuksia ja keinoja muualta. Sosiaalipedagoginen näkökulma sopii mielestäni myös päihdetyöhön ja -kuntoutukseen, kun otetaan huomioon päihteidenkäyttöön liittyvät sosiaaliseen toimintakykyyn, osallisuuteen ja yhteiskuntaan integroitumiseen liittyvät haasteet. Erilaiset yhteisöhoidon ja vertaistuen muodot tukevat sosiaalisen vuorovaikutuksen kehittymistä ja niissä muilta saatu tuki on tärkeä osa hoitoprosessia. Sosiaalinen sirkus ei yksin voi muodostaa omaa hoitomuotoaan päihdeongelmaan, mutta se voi toimia välineenä yhteisöllisyyden luomisessa ja sosiaalisten taitojen harjoittelussa sekä itsetuntemuksen ja itsetunnon tukena. Koska sosiaalinen sirkus on monipuolinen väline, on toimintaa mahdollista soveltaa asiakasryhmän tarpeisiin ja tavoitteisiin sopivaksi. Painopiste voi olla esimerkiksi sosiaalisten taitojen, luottamuksen ja yhdessä toimimisen kehittämisessä ja samalla voidaan harjoitella ja aktivoida myös erilaisia fyysisiä taitoja kuten tasapainoa, koordinaatiota ja liikehallintaa.

5 TUTKIMUSASETELMA

5.1 Opinnäytetyön yhteistyötahot

Ajatus tämän opinnäytetyön tekemisestä syntyi yhdessä työelämän toimijoiden kanssa, kun suoritin harjoittelujaksoani A-klinikkasäätiön Tampereen kuntoutumiskeskuksen katkaisuhuolto-osastolla. Harjoitteluni aikana järjestin Kuntoutumiskeskuksen huume-
vieroitusryhmälle Hurville yhden sirkustyöpajan Sorin Sirkuksella yhdessä erään toisen sirkusopettajan kanssa. Tämän kokeilupajan jälkeen molemmat osapuolet – sekä Hurvin työntekijät että Sorin Sirkuksen opettaja – innostuivat ajatuksesta viedä toimintaa pidemmälle. Seuraavaksi esittelen molemmat yhteistyötahot ja sen jälkeen perehdyn tarkemmin opinnäytetyötä varten pidettyihin sirkuspajoihin.

5.1.1 Sorin Sirkus

Sorin Sirkus on tamperelainen vuodesta 1985 toiminut nuorisosirkus ja sirkuskoulu, joka on antanut taiteen perusopetusta vuodesta 1993 alkaen. Oppilaita Sorin Sirkuksessa on tällä hetkellä noin 350, nuorimmat neljävuotiaita ja vanhimmat hieman yli kaksikymmentävuotiaita. Sorin Sirkus on yksi merkittävimmistä toimijoista suomalaisella nuorisosirkuskentällä, ja mukana myös monissa kansainvälisissä kehityshankkeissa. Sorin Sirkus on myös saanut vuonna 2010 lastenkulttuurin valtionpalkinnon sekä nimetty valtakunnalliseksi nuorison palvelu- ja kehittämiskeskukseksi. (Sorin Sirkus 2012, 2–3.)

Sirkuskoulutoiminnan lisäksi merkittävä osa Sorin Sirkusta on myös esitystoiminta. Sorinsirkuslaiset esiintyvät vuosittain kymmenissä erilaisissa tapahtumissa ja suurimpana rutistuksena sirkuksen esiintyvällä ryhmällä on jokavuotinen joulushow. (Sorin Sirkus 2012, 5.) Vuonna 2012 joulushown suunnittelutyöryhmälle myönnettiin Teatterin Tiedotuskeskuksen Sirkuksen Lumo –palkinto osoituksena visuaalisesti näyttävän ja ammattimaisen nuorisosirkusesityksen valmistamisesta (Sorin Sirkus 2013).

Kolmantena puolena Sorin Sirkuksen toiminnassa on erityisryhmille tarkoitettujen sirkustuntien järjestäminen, eli sosiaalinen sirkus. Sorin Sirkus on ollut mukana aiemmin

esitellyissä Sosiaalinen Sirkus ja Vaikuttava Sirkus -hankkeissa, ja pyrkii jatkossa kehittämään toimintaa myös hankkeiden ulkopuolella. Sorin Sirkus tarjoaa erityisryhmien opetusta esimerkiksi erityisluokille, mielenterveyskuntoutujille, sekä maahanmuuttajille. Sorin Sirkus on mukana myös kansainvälisessä CircusTransFormation -hankkeessa, jonka tarkoituksen on kehittää yhtenäistä viitekehystä sosiaalisen sirkuksen opettajakoulutukseen Euroopassa. (Sorin Sirkus 2012, 6–7.)

5.1.2 A-klinikkasäätiö – HURVI

A-klinikkasäätiö on voittoa tavoittelematon järjestö, joka tarjoaa päihteidenkäyttäjille ja heidän läheisilleen hoito- ja kuntoutuspalveluita, tekee ehkäisevää päihdetyötä ja tuottaa asiantuntijapalveluita. Säätiö toimii alueellisesti, valtakunnallisesti ja kansainvälisesti ja sen palveluihin kuuluvat erilaiset avo- ja laitoshoidtopalvelut, esimerkiksi korvaushoitoklinikat, päivätoimintakeskukset, katkaisuhuitoasemat ja kuntoutumisyksiköt. Säätiö tuottaa myös asumispalveluita. Tavoitteena on vähentää päihdehaittoja ja muita psykososiaalisia ongelmia sekä parantaa päihdeongelmaisten ja heidän läheistensä asemaa. Rahoitus järjestön toimintaan saadaan pääosin Raha-automaattiyhdistyksen avustuksina. (A-klinikka 2009; A-klinikka 2008.)

Hurvi on A-klinikkasäätiön Tampereen kuntoutumiskeskuksen katkaisuhuito-osaston sisällä toimiva huumevieroitusryhmä. Ensisijaisesti ryhmä on suunnattu huumausaineiden käyttäjille. Ryhmässä on paikkoja enimmillään kuudelle asiakkaalle, mutta yleensä koko pyritään pitämään enintään viidessä. Asiakkaiden hoitoaika vaihtelee yleensä 7–14 vuorokauden välillä. Hurvissa hoito on suljettua laitoshoidtoa, jonka aikana käytetään kuntoutumiskeskuksen lääkärin yksilöllisesti määräämää vieroitushoitolääkitystä. Opi-aattivusteinen lääkitys tai voimakkaasti keskushermostoon vaikuttavat kipulääkkeet eivät ole käytössä. Käytännössä ryhmän toimintaan kuuluu aamupäivisin oleva hoitoryhmä, jossa usein keskustellaan erilaisista ryhmälle ajankohtaisista ja esiin nousevista aiheista liittyen esimerkiksi huumausaineiden käyttöön ja raitistumiseen. Iltapäivisin tehdään yhdessä ryhmänä erilaisia asioita ryhmäläisten toiveiden ja kunnon mukaan. (Huumevieroitus HURVI 2011.) Voidaan esimerkiksi lähteä ulos pelailemaan, käydä tutustumassa kiinnostavassa museossa tai lähteä ulkoilemaan Pyynikille. Noin joka toinen viikko on retkipäivä, jolloin ryhmän kanssa lähdetään metsään ulkoilemaan.

Suorittaessani harjoittelujaksoani sekä työskennellessäni Tampereen kuntoutumiskeskuksessa ohjaajan sijaisena tutustuin myös Hurvin toimintaan käytännössä. Tärkeä ulottuvuus Hurvin toiminnassa on juuri toimiminen pienryhmässä. Työntekijöiden kokemuksen mukaan ryhmän koko on hyvä pitää enimmillään jo mainitussa viidessä asiakkaassa, koska ryhmäkoon siitä kasvaessa hoitotulokset helposti kärsivät. Ryhmän ollessa tarpeeksi pieni, pysyy se helpommin hallinnassa ja ryhmä keskittyy helpommin hoidon tavoitteisiin – eli päihteidenkäytön lopettamiseen. Mitä enemmän ryhmässä on jäseniä, sitä helpommin alkaa ns. kentällä vallitseva käytös ja ilmapiiri levitä hoitoyhteisöön. Toinen tärkeä ulottuvuus on ryhmän kanssa yhdessä tapahtuva toiminta. Iltapäivien toiminnallinen osuus ja yhdessä tekeminen tuovat vaihtelua vieroitushoitoon ja ohjaavat ajatuksia ja energiaa muuhunkin kuin päihteisiin liittyvään toimintaan. Tavoitteena onkin myös herätellä innostusta tavallisen elämän kuvioihin ja ehkä löytää asioita, jotka voivat helpottaa raitistumista. Yhdessä muun ryhmän ja ohjaajien kanssa tapahtuva toiminta luo myös vapaampaa ilmapiiriä työntekijöiden ja asiakkaiden välille, jolloin vuorovaikutus voi olla helpompaa.

5.2 Tutkimuskohde

Tutkimuskohteenani ovat tätä työtä varten järjestetyt sirkuspajat, joiden osallistujina oli eri-ikäisiä huumevieroitusryhmän asiakkaita. Koska huumevieroitusjakso on lyhyt, oli toiminta osallistujille kertaluontoista ja osallistujat vaihtuivat ryhmässä joka kerta. Sirkuspajan lopussa keräsin osallistujilta välitöntä palautetta sekä sirkuspajan jälkeen sain kirjallisen palautteen toimintaan osallistuneilta työntekijöiltä. Saadusta palautteesta, omista havainnoistani tekemistäni muistiinpanoista sekä toisen sirkusohjaajan kanssa käydystä reflektiosta koostin aineiston, jonka pohjalta pohdin sirkuksen antamia kokemuksia asiakkaille sekä sirkuksen sopivuutta huumevieroitusryhmän ohjelmaan.

5.3 Laadullinen tutkimus

Toteuttamani tutkimus on muodoltaan laadullinen tutkimus. Sen tavoitteena on selvittää osallistujien kokemuksia ja toiminnan heiltä saamia merkityksiä, joita ei voida suoraan todentaa määrällisesti. Laadullisessa tutkimuksessa tarvittava aineisto ja tieto hankitaan luonnollisissa tilanteissa ja aineiston keruussa suositaan ihmistä tiedonlähteenä erilaisin

mittausvälinein todistettavan tiedon sijaan. Tiedonhankinnassa käytetään menetelmiä, joissa tutkittavien omat näkemykset ja kokemukset aiheesta pääsevät esiin. Menetelmänä voi olla esimerkiksi teema- tai ryhmähaastattelut tai kuten tässä opinnäytetyössä osallistuva havainnointi ja palautteen keruu. Laadullista tutkimusta tehdessä täytyy olla joustava ja tutkimussuunnitelma muuttuu tarpeen mukaan tutkimuksen edetessä. Tutkimuksessa ei pyritä todistamaan oikeaksi tai testaamaan jotakin valmista teoriaa, vaan lähtökohtana on aineiston tarkastelu laaja-alaisesti ja pyrkimyksenä on paljastaa odottamattomiakin seikkoja. On tärkeää muistaa, että tutkimuksen kohdejoukko on valittu juuri tätä tutkimusta varten ja se on ainutlaatuinen. Ainutlaatuisuus sekä tutkimuksen konteksti tulee ottaa huomioon aineistoa analysoidessa. Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena ei ensisijaisesti ole tehdä aineistosta yleistettävissä olevia päätelmiä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2003, 151–155.)

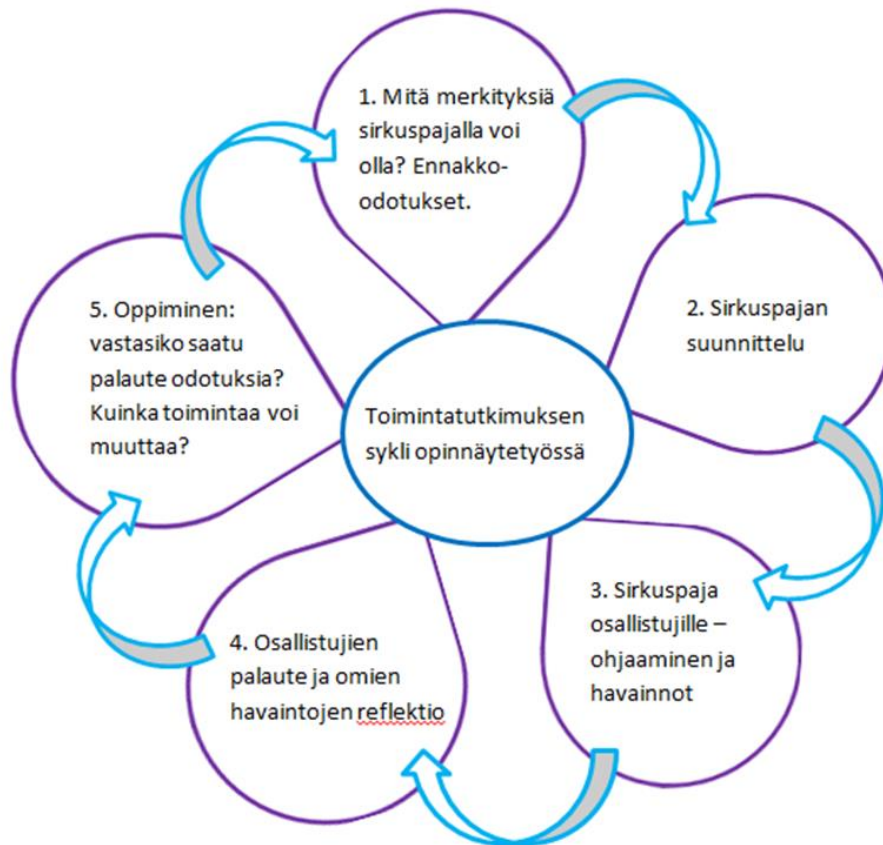
5.3.1 Toimintatutkimus

Koska sosiaalipedagogiikka on toimintatiede, joka yhdistää teorian ja käytännön, tuntui luonnolliselta valita opinnäytetyön toteutustavaksi toimintatutkimus. Toimintatutkimus on tutkimusmuoto, jossa lähtökohtana on tieteellisyyden ja käytännön yhdistäminen – toiminta ja tutkimus tapahtuvat yhtäaikaaisesti. Tutkija itse osallistuu tutkimuskohteen toimintaan ja saa sitä kautta tietoa tutkittavasta aiheesta tai ilmiöstä. Toimintatutkimuksen tavoitteena ei ole yleistettävän tiedon luominen, vaan tutkimuksella halutaan luoda uusia keinoja tai lähestymistapoja tiettyyn asiaan sekä etsiä ratkaisuja sellaisiin ongelmiin, joilla on suora yhteys käytännön toimintaan. Perusajatuksena toimintatutkimuksessa on yhteisöllisyys: tavoitteena on vaikuttaa ryhmän toimintaan kehittävästi ja lisätä jäsenten ymmärrystä toiminnastaan. (Järvinen & Järvinen 2000, 129–132).

Toimintatutkimusta voi tarkastella syklisenä mallina, joka koostuu viidestä vaiheesta: diagnosointi eli ongelman tunnistaminen ja määrittäminen, suunnittelu eli ongelman ratkaisun vaihtoehtojen tarkastelu, toteutus eli valitun vaihtoehdon toteuttaminen, arviointi eli toteutuksen seurausten tutkiminen sekä oppiminen eli löydösten tunnistaminen. Tutkimuksen viisi vaihetta toistuvat prosessin aikana useita kierroksia ja tarkoitus on kehittää toimintaa aiempien löydösten perusteella. Tavoitteena tutkimuksessa on muuttaa toimintaa, ei vain kuvailla sitä. (Järvinen & Järvinen 2000, 129–132; Jyväskylän yliopisto 2011; Minäkö tutkija? 2007.)

Tässä opinnäytetyössä toimintatutkimuksen viisi vaihetta ovat seuraavat:

1. **Diagnosointi:** Mietitään millaisia kokemuksia osallistujat voivat sirkuksesta saada ja mikä merkitys niillä on? Sopiiko toiminta kyseiselle ryhmälle? 2. **Suunnittelu:** Suunnitellaan osallistuvalla ryhmällä sirkustyöpaja. 3. **Toteutus:** Pidetään työpaja ryhmälle, toimitaan osallistuvana tarkkailijana ja ohjaajana. 4. **Arviointi:** Kerätään palautetta osallistujilta ja analysoidaan omia havaintoja. 5. **Oppiminen:** Mikä toimi ja mikä ei? Seuraavaksi sykli alkaa alusta: tehtyjen päätelmien perusteella mietitään, kuinka seuraavia työpajoja kannattaisi muokata ja uusien työpajojen jälkeen tarkastellaan ja pohditaan pajojen toimivuutta palautteen ja havainnoinnin perusteella (kuvio 2.)

KUVIO 2. Toimintatutkimuksen sykli opinnäytetyössä.

5.3.2 Tutkimustehtävä

Tämän opinnäytetyön keskeisenä tavoitteena on selvittää, kuinka sirkus sopii osaksi huumevieroitusjaksoa. Sitä varten kysytään, millaisia kokemuksia sirkuspajoihin osallistuvat toiminnasta saavat ja mitä mieltä he toiminnasta ovat. Merkityksellisiä ovat sekä osallistuvien Hurvin asiakkaiden mielipiteet ja kokemukset että mukana olevien Hurvin työntekijöiden kokemukset pajoista ja niiden sopimisesta ryhmälle.

Tutkimuskysymykset muotoutuivat seuraaviksi:

- Millaisia kokemuksia osallistujat saavat toiminnasta?
- Mikä merkitys sosiaalisella sirkuksella voi olla asiakkaille osana huumevieroitusjaksoa?
- Voiko sirkuspajoihin osallistuminen tukea huumevieroitusryhmän toimintaa?
 - > Mitä muita mahdollisuuksia toiminnalla voisi olla päihdetyössä?

Koska tätä opinnäytetyötä varten toteutetut työpajat ovat kertaluontoisia ja toiminta- ja tutkimusaika hyvin lyhyt, ei niiden kautta voida tarkastella kokemuksia ja niiden muu-
tosta pitkällä aikavälillä, mutta se avaakin mielestäni kiinnostavan näkökulman aiheeseen. Usein erilaiset ryhmät kokoontuvat useamman kerran ja tapaamiset muodostavat pikkuhiljaa etenevän kokonaisuuden. Tällöin prosessia ja toimintaa on mahdollista tark-
kailla pidemmällä aikavälillä tapaamisten edetessä. Kun ryhmä kokoontuu vain yhden
kerran, täytyy kiinnittää huomiota välittömiin, suoraan toiminnassa heränneisiin tuntei-
siin ja ajatuksiin sekä pohtia, voiko jo yhden kerran kokemus herättää muutoksen.

Tässä tapauksessa Hurvi-ryhmän työntekijöiltä on mahdollista kuulla heidän kokemuk-
siaan työpajoista ja niiden sopivuudesta osaksi huumevieroitusjaksoa työntekijöiden
näkökulmasta. He ovat tekemisissä ryhmän kanssa ennen sirkuspajaa sekä sen jälkeen ja
pystyvät vertaamaan ryhmän toimintaa ja tunnelmaa ennen ja jälkeen sirkuksen. Heillä
on myös mahdollisuus kuulla asiakkaiden mahdollisesti antamaa spontaania palautetta
työpajan jälkeen hoitojakson jatkuessa. Asiakkailta saadaan ensikäden tietoa heidän
omista kokemuksistaan, ja kuullaan heidän mielipiteensä toiminnan mielekkyydestä ja
toimivuudesta. Myös sirkuspajan ohjaajalta saatu tieto joka kerralla vaihtuvasta ryhmäs-
tä ja sen haasteista tuo tärkeää tietoa pohdittaessa toiminnan kehittämistä jatkossa. Sir-
kuspajan aikana tehdyt havainnot auttavat, kun mietitään sirkuspajan konkreettista sisäl-
töä ja rakennetta. Toiminnan kokonaisuuden kannalta kaikki näkökulmat ovat merkittä-

viä, jotta voidaan kehittää mahdollisimman hyvin ryhmän tarpeisiin vastaavaa toimintaa.

5.4 Aineisto

Aineistona opinnäytetyössäni on Hurvin työntekijöiltä saatu palaute sirkuspajojen jälkeen, asiakkailta saatu palaute välittömästi työpajan aikana ja lopuksi, sekä omat pajojen aikana tehdyt havainnot ja toisen ohjaajan kanssa käyty reflektio jokaisen sirkuspajan jälkeen. Kirjoitin Hurvi-ryhmäläisille etukäteen infokirjeen (Liite 1), jossa selitin työpajojen kuuluvan osaksi opinnäytetyötäni ja että heiltä kysytään lopuksi heidän kokemuksiaan toiminnasta. Kerroin kirjeessä myös, että osallistujien tietoja käsitellään luottamuksellisesti ja palautteen antamisesta voi myös kieltäytyä niin halutessaan. Toimitin kirjeen Hurvin työntekijöille ja he hoitivat tiedotuksen ryhmäläisille. Jokaisen työpajan alussa kävin asiat läpi myös suullisesti. Jokaisen sirkuspajan lopussa kokoonnuttiin loppupiiriin, jossa osallistujat saivat jakaa ajatuksiaan ja tuntemuksiaan toiminnasta. Hieman alkuperäisestä suunnitelmasta poiketen päädyin kuitenkin loppupiirin kommenttien nauhoittamiseen, sillä muuten niiden muistaminen ja analysointi kirjoitusvaiheessa olisi ollut hankalaa. Nauhoittamiseen kysyin aina luvan osallistujilta ja siitäkin sai halutessaan kieltäytyä.

Sirkuspajaan osallistumisen jälkeen Hurvin työntekijät lähettivät minulle sähköpostitse palautetta kiinnittäen huomion etukäteen sovittuihin näkökulmiin. Näkökulmina olivat ryhmän tunnelma ennen ja jälkeen sirkuspajan, sirkuspajan toteutuksen sopivuus ryhmälle sekä ryhmäläisten mahdollisesti vielä jälkikäteen antama palaute. Palautteessa työntekijät saivat vapaamuotoisesti omin sanoin pohtia sovittuja näkökulmia, sekä tuoda esiin myös omia tuntemuksia pajaan osallistumisesta. Pajan jälkeen kävin myös yhdessä toisen sirkusohjaajan kanssa läpi sirkuspajan kulun ja mietimme yhdessä mikä toimi ja mikä ei. Sirkuspajan suunnittelun pohjana ja reflektion kirjaamiseen käytimme Sorin Sirkuksella erityisryhmien opetuksessa käytössä olevaa lokikirjaa eli tuntisuunnitelmapohjaa (Liite 2). Omista havainnoistani sirkuspajojen aikana kirjoitin itselleni muistiinpanoja.

Saamastani aineistosta tein sisällönanalyysin. Sisällönanalyysillä tarkoitetaan aineiston järjestämistä selkeään ja tiiviiseen muotoon niin, että tutkimukselle oleellinen tieto säi-

lyy (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108). Analyysitavaksi valikoitui teoriaohjaava analyysi, jossa teoria toimii apuna aineiston analysoinnissa, mutta analyysi ei ole kuitenkaan täysin sidoksissa valittuun teoriaan ja valmiiseen malliin (Tuomi & Sarajärvi 2009, 96–97). Aineiston analyysia ohjaavana teoriana oli sosiaalipedagoginen viitekehys, joka toimi muutenkin ajattelua ohjaavana teoriana opinnäytetyön käytännön toteutuksessa. Teoriaohjaava aineiston analyysi on usein abduktiivista päättelyä, eli siinä vaihtelevat aineistolähtöinen ajattelu sekä valmiiden mallien käyttö. Aineistosta saatavaa tietoa pyritään sovittamaan ja yhdistelemään valitun teorian kanssa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 97). Omaa aineistoa analysoidessani pyrin jakamaan siitä saamaani tietoa erilaisten teemojen mukaan ja sen jälkeen sovittamaan teemoja yhteen sosiaalipedagogisen viitekehyksen kanssa.

6 TOIMINNAN TOTEUTUS

6.1 Sirkuskertojen suunnittelu Hurvi-ryhmälle

Opinnäytetyötä varten suunnittelin yhdessä Sorin Sirkuksen toisen ohjaajan kanssa sirkuspajojen rungon, jota tarpeen mukaan pajojen edetessä muokkasimme, kun huomasimme, mitkä asiat toimivat tai eivät toimi. Pajojen sisältöä määrittävänä tekijänä olivat Hurvin työntekijöiden kanssa mietityt toiminnalle asetetut tavoitteet. Suunnittelussa mietimme näitä tavoitteita sekä kohderyhmämme mahdollisuuksia ja ryhmän taustan asettamia haasteita.

Lähtökohtana oli, että osallistujat olisivat Tampereen kuntoutumiskeskuksen huumevieroitusryhmä Hurvin asiakkaita, joten heidän fyysinen kuntonsa saattaisi vaihdella hyvinkin paljon vieroitusoireista riippuen. Myös ryhmäläisten ikä voisi vaihdella paljonkin. Tulisi myös ottaa huomioon ryhmäläisten mahdollisesti rankatkin taustat ja kokemukset esimerkiksi hyväksikäytöstä tai vankilasta. Oletuksena oli myös, että suurin osa osallistujista ei ole ennen kokeillut sirkusta ja toiminta olisi suurimmalle osalle täysin uutta.

Tavoitteenamme sirkuspajoissa oli, että osallistujat pääsevät kokeilemaan erilaisia sirkuslajeja mahdollisimman monipuolisesti ja tutustumaan monelle uuteen toimintaan. Muina tavoitteina oli toiminnan kautta rohkaista osallistujia yhdessä tekemiseen ja löytää luottamusta toisiin. Tavoitteena oli myös purkaa ryhmän tavallisessa toiminnassa läsnä olevaa asiakas-työntekijä -valta-asetelmaa ja tasa-arvoistaa näin asiakkaita ja työntekijöitä. Sosiaalipedagogisesti tarkastellen tavoitteissa korostuvat yksilön oma subjektiivisuus ja kokemukset sekä jokaisen ryhmäläisen oikeus osallisuuteen ja merkitys osana ryhmää.

Sirkuspajan kestoksi sovittiin puolitoista tuntia, sillä se koettiin sopivan pituiseksi ajaksi asiakkaiden kunnon kannalta ja puolessatoista tunnissa ehtii jo kokeilla monia eri lajeja pääpainon ollessa uusissa kokemuksissa eikä vaikeassa sirkustekniikassa. Lajeiksi valitsimme taikuuden, jongleerauksen, tasapainoilun sekä ihmispyramidit. Lajit valittiin sillä perusteella, että ne eivät ole liian fyysisiä, mutta tarjoavat sopivaa haastetta ja kukin voi tehdä niitä oman tasonsa mukaan. Lajeissa yhdistyvät myös ryhmätyöskentelyn ja luot-

tamuksen elementit, ja kaikki lajit tukevat oman kehon tuntemista ja hahmottamista. Monille eri sirkuslajit voivat paljastaa aivan uusia oman kehon mahdollisuuksia. Erilais-
ten harjoitteiden kautta on mahdollista harjoittaa kehonhallintaa, tasapainoa ja reaktiokykyä sekä koordinaatiota ja yleistä liikehallintakykyä. Monella osallistujalla voi olla erilaisia vaikeuksia esimerkiksi tasapainon ja koordinaation kanssa, sillä päihteidenkäytöllä on monenlaisia vaikutuksia ihmisen hermo-lihasjärjestelmään (Fagelholm, Vasankari & Vuori toim. 2011, 37). Erilaisten liikuntakokemusten, kuten eri sirkuslajien ko-
keilun kautta on mahdollista saada kokemuksia oman kehon toimintakyvystä ja sen elävyydestä. Liikunta voi vähentää ärtymystä ja vihaisuuden tunnetta sekä alakuloisuutta tai väsymystä. Liikunnan avulla voi saada lisää tarmoa ja kohottaa mielialaa. Pitkäkestoisemmat muutokset vaativat jatkuvaa ja toistuvaa toimintaa, mutta jo yhdellä kerralla voi olla välittömiä vaikutuksia yksilöön. Liikunnasta saataviin kokemuksiin vaikuttavat myös ympäristö ja seura, jossa toiminta tapahtuu sekä toiminnan mielekkyys ja innostavuus. (Fagelholm ym. 2011, 45–46.)

Sirkuspajan suunnitelmasta muodostui seuraavanlainen:

- Alkupiiri: Alkupiirissä käydään läpi läsnäolijat ja hieman tutustaan. Jokainen saa kertoa kuka on ja oman aiemman kokemuksensa tai mielikuvansa sirkuksesta. Alkupiirissä käydään läpi myös pajan toiminnan tarkoitus osana tätä opinnäyte-työtä.
- Taikuus: Taikuusosiossa käydään läpi muutamia yksinkertaisia taikatemppuja, joita voi tehdä arkisilla välineillä. Tarkoituksena on herätellä uteliaisuutta ja in-
nostusta, mutta sopivan rauhallisesti, ettei saman tien lähdetä aktiiviseen toimin-
taan.
- Jongleeraus: Jongleeraus valittiin lajiksi siksi, että siinä yhdistyvät sopivasti ke-
vyt fyysisyys sekä koordinaatioharjoitukset. Siinä on helppo myös soveltaa eri-
laisia kahden ja kolmen osallistujan harjoituksia, jolloin päästään tekemään asi-
oita yhdessä toisten kanssa.
- Tasapaino: Tasapainoharjoituksiin valitsimme eri lajeja: kireän nuoran, tasapai-
nopallon, rola-bolan, sekä pedalon (kuva 1). Tasapainolajeissa yhdistyvät sopiva
fyysisyys sekä tasapainon haaste. Tasapainoon yhdistettiin myös luottamushar-

joituksena nuoran ylitys -haaste: osallistujista yksi vapaaehtoinen lähtee ylittämään nuoraa hakematta itse tasapainoa muun ryhmän tukiessa ylittäjää ja pitäessään tämän nuoralla.

- Ihmispyramidit: Sirkuspajojen loppuun valittiin yhdessä tehtäviä helppoja yksinkertaisia ihmispyramideja, jotka eivät vaadi kovin paljoa varsinaista teknistä osaamista tai voimaa. Ihmispyramidit valittiin lajiksi yhdessä tekemisen sekä luottamuksen luomisen takia. Yhteisillä onnistumisen kokemuksilla voidaan tiivistää ryhmää.
- Miniesitykset: Sirkuspajan lopussa jokainen saa mahdollisuuden näyttää muille jotain kokeilemaansa uutta asiaa. Jokainen saa valita itse mitä näyttää, eikä kenenkään ole pakko esiintyä jos ei tahdo. Kuitenkin siihen kannustetaan ja jokaiselle halutaan antaa mahdollisuus ”hetkeen parrasvaloissa”.
- Loppupiiri: Loppupiirissä käydään läpi osallistujien tunnelmia ja ajatuksia pajan jälkeen. Alkupiirin tavoin jokainen saa taas puheenvuoron ja sanoa ääneen oman mielipiteensä.

KUVA 1. Rola-bola ja pedalo

Tärkeinä elementteinä sirkuspajoissa eri lajien lisäksi pidimme jokaisen mahdollisuutta saada huomiota sekä äänensä kuuluviin. Alku- ja loppupiirissä jokaisella on oma vuoronsa kertoa itsestään ja ajatuksistaan ja tulla kuulluksi. Myös pajojen loppuun suunnit-

tellut miniesitykset antavat jokaiselle mahdollisuuden päästä näkymään ryhmässä ja kokea miltä tuntuu saada muilta positiivista huomiota. Suunnitelmaa tehdessämme pidimme myös mielessä, että osallistujien toiveiden ja kunnon mukaan voisimme ottaa mukaan myös muita sirkuslajeja tai jättää joitakin osuuksia pois. Ketään ei myöskään pakotettaisi osallistumaan johonkin lajiin, jos ei niin tahdo. Opinnäytetyön lopusta löytyy liitteenä sirkuspajoista tehty suunnitelmarunko (Liite 3).

6.2 Työpajat

Kaiken kaikkiaan Hurvin kanssa toteutui viisi sirkuspajaa kevään ja kesän 2013 aikana. Alun perin suunnitelmissa oli varattu aikaa useammallekin, mutta muutama paja jouduttiin perumaan ryhmän tilanteen takia. Välillä Hurvissa ei sovittuna päivänä ollutkaan yhtään asiakkaita, jolloin ryhmää ei tietenkään järjestetty. Se onkin oiva esimerkki ryhmän haasteista ohjaajaan kannalta. Osallistujien määrä vaihteli neljän ja kuuden välillä, mukaan lukien Hurvin työntekijät, ja osallistujat olivat iältään 21–51 -vuotiaita. Sirkuspajoissa oli kaksi ohjaajaa, joista itse olin toinen. Vastuu oli jaettu niin, että itse toimin pajoissa apuohjaajana ja tarkkailijana ja päävastuu oli toisella sirkusohjaajalla. Poikkeuksena oli viides sirkuspaja, johon en itse päässyt osallistumaan, jolloin ohjaajia oli vain yksi.

6.2.1 Ensimmäinen työpaja

Ensimmäisessä työpajassa oli viisi osallistujaa, joista kolme oli asiakkaita ja kaksi työntekijöitä. Ensimmäinen työpaja toteutettiin pitkälti etukäteen suunnitellun mallin pohjalta. Kaikki suunnitelmassa olleet osa-alueet ja harjoitteet toteutettiin ja suunniteltu aikataulu toimi hyvin. Ryhmä oli innostunut ja lähti hyvin mukaan toimintaan. Osallistujat saivat useita onnistumisen kokemuksia päästessään kokeilemaan uusia asioita ja oppiesaan uusia taitoja. Loppupiiirissä ja toiminnan aikana asiakkailta saatiin positiivista palautetta. Tekemisen erilaisuus ja ohjaajien asenne tulivat erityisesti esiin positiivisina asioina. Ensimmäisen sirkuspajan loppupiiirin palautetta ei nauhoitettu.

Työntekijöiltä kerätyssä palautteessa toiminta koettiin hyvin osallistavaksi ja innostavaksi asiakkaille. Yhdessä tekeminen toi asiakkaita ja työntekijöitä lähemmäs toisiaan ja

loi tasavertaisen asetelman, kun kaikki kokeilivat yhdessä uusia asioita. Sirkuspajan aikana sekä asiakkaat että työntekijät saivat monia onnistumisen kokemuksia. Työntekijät kokivat myös, että toiminta tiivisti ryhmän yhteishenkeä ja loi innostusta. Koettiin, että toiminnan erilaisuus ja uutuus oli hyvä asia, joka sai ajatukset pois arjen hankaluuksista ja muista vaikeuksista. Pienryhmässä henkilökohtainen ohjaus antoi asiakkaille myös mahdollisuuden saada riittävästi huomiota ja tulla hyväksytyksi. Ryhmä oli vielä myöhemminkin antanut hyvää palautetta ja puhunut toiminnasta innostuneesti.

Käytännön toteutuksen kannalta työntekijät pitivät hyvinä asioina ohjaajien asiakaslähtöisyyttä ja kunnioittavaa kohtaamista asiakkaiden kanssa. Asiakkaiden erilaiset lähtökohdat ja kyvyt tehdä asioita oli huomioitu. Jatkoa ajatellen työntekijät korostivat motiivoinnin ja osallistamisen merkitystä, sillä ensimmäisen kerran osallistujaryhmä oli jo valmiiksi innostunut ja hyvällä asenteella mukana, ja jatkossa se saattaisi vaatia enemmän työtä. Myös erilaisten harjoitteiden sovittamista mahdollisesti huonokuntoisempien asiakkaiden tilaan sopiviksi pidettiin tärkeänä myös tulevissa pajoissa. Työntekijät kokivat hyväksi asiaksi sen, että pajassa oli pienestä ryhmästä huolimatta kaksi ohjaajaa, koska se mahdollisti asiakkaiden yksilöllisen huomioimisen.

Ohjaajan näkökulmasta ensimmäinen sirkuspaja oli oikein onnistunut ja alun perin tehty suunnitelma toimi käytännössä hyvin. Kokemukseen varmasti vaikutti se, että ryhmä oli lähtökohtaisesti innostunut toiminnasta ja fyysisesti melko hyvässä kunnossa. Päätimme säilyttää alkuperäisen suunnitelman jatkossakin soveltaen sitä osallistujien mukaan.

6.2.2 Toinen sirkuspaja

Toisessa sirkuspajassa oli kuusi osallistujaa, joista neljä oli asiakkaita ja kaksi työntekijöitä. Sirkuspajan pohjana oli sama aiemmin tehty suunnitelma kuin ensimmäiselläkin kerralla. Pajan aikana suunnitelmaa muokattiin osallistujien toiveiden mukaan, kun kolme osallistujaa halusi päästä kokeilemaan myös trapetsia (Kuva 2, s. 43). Ryhmä oli alusta asti hyvin mukana ja osallistujat kokeilivat innostuneesti uusia lajeja. Yksi osallistujista oli trapetsille päästyään aluksi todella peloissaan, mutta rauhoittelun jälkeen päästiin turvallisesti alas ja iloittiin yhdessä hienosta kokemuksesta. Oli mukavaa, kun osallistujat esittivät myös omia toiveitaan ja lähtivät rohkeasti mukaan. Loppupiiirissä saatiin paljon innostunutta palautetta.

Työntekijöiltä sirkuspajan jälkeen saadussa palautteessa käytännön puolesta hyvinä asioina koettiin jälleen ohjaajien tapa kohdata osallistujat tasavertaisina ja yksilöt huomioon ottaen. Myös ohjaajien tapa säilyttää rauhallisuus ja kohdata asiakkaiden voimakaat tunnetilat, esimerkiksi pelko trapetsilla, rauhallisesti koettiin luottamusta vahvistavaksi. Jatkoa ajatellen mietittiin nuoran ylitys -luottamusharjoituksen toteutusta. Tekemisen vaatiessa fyysistä kosketusta Hurvin työntekijät kokivat, että heidän saattaisi olla parempi jäädä pois, jos asiakkaalle fyysinen kosketus on ahdistavaa esimerkiksi menneisyyden hyväksikäytön kokemusten takia. Päätimme jättää asian jatkossa Hurvin työntekijöiden itse päätettäväksi, sillä koimme nuoran ylitys -harjoituksen muuten toimivaksi ja hyväksi ryhmälle. Tavoitteena harjoituksella on lisätä luottamusta muihin sekä antaa kokemus turvallisesta kosketuksesta. Hurvin työntekijät olivat palautteessaan sitä mieltä, että sirkustoiminta olisi hyvä saada vakiintumaan osaksi Hurvin toimintaa.

KUVA 2. Trapetsilla.

Työntekijät välittivät jälkikäteen myös asiakkaiden palautetta Hurvin pienryhmäkeskusteluista. Asiakkaat kokivat hyviksi asioiksi koko ryhmän yhdessä tekemisen, joka toi myös työntekijöitä lähemmäs asiakkaita. Toiminnan koettiin tiivistävän ryhmän yhteishenkeä. Monet onnistumisen kokemukset ja itsensä voittamiset loivat innostusta ja iloa yksilöihin ja koko ryhmään. Sirkustoiminta koettiin hyvin osallistavaksi ja kaikille tasa-

vertaiseksi toiminnaksi. Toiminnasta puhuttiin pitkään myös jälkikäteen, ja se koettiin kiinnostavana erilaisena asiana, joka avaa täysin uudenlaisen maailman, jota ei muuten tunne.

Loppupiiirissä asiakkailta saatiin positiivista palautetta. Parhaiksi asioiksi nimettiin ihmispyramidit, nuorallakävely sekä itsensä ja omien pelkojen voittaminen. Esiin nostettiin yhdessä tekeminen ja onnistuminen, luottamus itseän ja muihin sekä onnellisuus ja innostuneisuus. Toiminnasta jäivät mieleen itsensä voittaminen ja onnistuminen, oli kyseessä sitten pieni tai iso asia. Toiminta myös yllätti hauskuudellaan.

6.2.3 Kolmas sirkuspaja

Kolmannessa sirkuspajassa oli kuusi osallistujaa – neljä asiakasta ja kaksi Hurvin työntekijää. Toiminnan pohjana käytettiin jälleen aiemmin tehtyä pohjaa, varautuen kuitenkin mahdollisiin muutoksiin osallistujien toiveiden mukaan. Ryhmä tuntui selvästi hie- man haastavammalta kuin aiemmat ryhmät. Ryhmä oli hajanaisempi ja levottomampi. Yksi ryhmäläinen ei halunnut osallistua toimintaan, vaan istui mieluummin katsele- mas- sa muiden tekemistä. Alkuperäisen suunnitelman lisäksi otimme mukaan kiinalaisen tolpan (kuva 3, s. 45), trapetsin ja pienen trampoliinin yhden osallistujan niitä toivoessa. Ryhmä ei lähtenyt toimintaan kokonaisuutena mukaan niin innokkaasti kuin aiemmin, mutta kaksi asiakasta innostui eri lajeista paljonkin. Pyrimme sopivassa määrin kannus- tamaan kahta muutakin asiakasta, mutta annoimme myös mahdollisuuden seurata mui- den tekemistä sivusta. Lopun miniesityksissä kaksi asiakasta halusi näyttää kokeilemi- aan taitoja, kun kaksi muuta jättivät sen mieluummin välistä. Ryhmän erilaisuus oli meidän ohjaajien mielestä hyvä asia, sillä saimme sitä kautta erilaista kokemusta.

Työntekijöiden palautteessa saimme lisätietoa ryhmän tilanteesta ja se selittikin osaltaan ryhmän haastavuutta. Taustalla oli monenlaisia meistä ja työntekijöistä riippumattomia asioita. Palaute oli kuitenkin positiivista ja asiakkaat antoivat työntekijöille jälleen jäl- kikäte- en hyvää palautetta sirkuspajasta ja erityisesti mahdollisuudesta osallistua omien kykyjen ja mielentilan mukaan. Erittäin tärkeäksi koettiin tasavertainen kohtaaminen asiakkaiden, ohjaajien ja Hurvin työntekijöiden välillä.

KUVA 3. Kiinalainen tolppa.

Asiakkaat antoivat loppuringissä positiivista palautetta ja olivat yllättävän innostuneita, vaikka konkreettisen tekemisen aikana tunne ei välttämättä välittynyt samassa määrin. Toiminnan ajan sivussa istunut osallistuja pahoitteli omaa huonoa osallistumistaan, jonka taustalla oli paljon negatiivisia kokemuksia aiemmilta päiviltä. Toinen vähemmän innostunut koki, että toiminta oli mukavaa ja hauskaa, vaikka ei itse innostunutkaan niin paljon kokeilemaan. Myös muiden tekemisen seurailu oli kiinnostavaa. Ilmapiiri oli mukava ja vapautunut, eikä asioita otettu liian vakavasti. Tekemisestä kovasti innostunut osallistuja oli yllättynyt omista taidoistaan ja jaksamisestaan. Toiselle tulivat mieleen vanhat harrastukset ja omat vanhat taidot. Sama osallistuja oli palautteessaan sitä mieltä, että samanlaista toimintaa pitäisi olla enemmän, koska se toimii sekä fyysisesti että henkisesti. Osallistujat kokivat, että oli mukavaa kokeilla uutta ja löytää itsestään kehittämisen kohtia.

6.2.4 Neljäs sirkustyöpaja

Neljännessä sirkuspajassa oli osallistujina neljä Hurvin asiakasta ja kaksi työntekijää. Jälleen pohjana oli alun perin valmiiksi tehty suunnitelma, jonka runkoa noudatettiin

toiveita mukaillen. Alkuperäisten lajien lisäksi otettiin mukaan kiinalainen tolppa sekä kontaktikeppi. Aluksi ryhmä tuntui hieman jännittyneeltä, mutta aika nopeasti lähti mukaan toimintaan ja innostui. Työpajan lopuksi miniesityksissä kaikki osallistujat näyttivät oppimiaan taitoja muulle ryhmälle. Kokonaisuutena ryhmä toimi mukavasti yhteen. Loppupiiirin palautteessa yksi osallistujista ei halunnut kommenttejaan nauhoitettavan, joten näin tehtiin.

Työntekijöiden palautteessa toiminnan koettiin tuoneen ryhmään eloa ja innostusta ja positiivista palautetta sirkuksesta oli annettu vielä jälkikäteenkin. Tekemisen erilaisuus nähtiin positiivisena tekijänä, ja pajaan osallistumisen jälkeen oli koko ryhmän asenteessa muutosta positiivisempaan. Osalle ryhmästä sirkuslajit olivat tuoneet mieleen omia vanhoja taitoja ja harrastuksia – asioita, joista on tykännyt. Palautteessa työntekijät myös kertoivat ryhmän olleen ennen sirkusta hieman haastava ja paikalleen jumittunut, mutta sirkuksen aikana ei sitä kyllä huomannut ja työntekijöiden mielestä ryhmän tunnelma muuttuikin sirkuksen jälkeen. Työntekijät toivoivat, että toimintaa voisi mahdollistaa suuremmalle osalle asiakkaita.

Loppupiiirissä kommentit olivat positiivisia. Toiminta koettiin mukavaksi ja innostavaksi. Uuden oppiminen ja omien mahdollisuuksien huomaaminen yllätti ja ilahdutti. Yksi osallistujista koki, että turvallisessa ja hyvässä ilmapiirissä oli helpompaa lähteä kokeilemaan uutta ilman paineita. Kahdelle osallistujalle tulivat mieleen vanhat harrastukset ja omien vanhojen kykyjen muistaminen oli yllättävää ja hienoa.

6.2.5 Viides sirkustyöpaja

Alkuperäisestä suunnitelmasta poiketen en itse päässyt osallistumaan tähän työpajaan, mutta sovin kuitenkin Hurvin työntekijöiden kanssa, että paja sisältyisi opinnäytetyöhöni. Tästä pajasta on aineistona siis osallistujien loppupiiirin kommentit, työntekijöiden kirjoittama palaute sekä pajan ohjaajan lokikirjaan kirjaama reflektio. Osallistujia viidennessä sirkuspajassa oli viisi, joista kolme Hurvin asiakkaita ja kaksi työntekijöitä.

Alkuperäinen suunnitelma muokkautui pajan aikana niin, että tasapaino-osuus jätettiin pois. Sen sijaan ryhmän kanssa keskityttiin enemmän taikuuteen ja kontaktikepin harjoitteluun, koska ryhmän innostus niihin riitti pidemmäksikin aikaa. Ohjaajan kokemuk-

sen mukaan ryhmää oli mukava ohjata, koska se lähti innokkaasti mukaan ja oli kiinnostunut asioista. Osallistujat kokivat onnistumisen kokemuksia ja yhtä lukuun ottamatta kaikki esittivät lopuksi jotakin. Vaikka yksi osallistujista olikin pajan aikana arempi kokeilemaan uusia asioita, antoi hän kuitenkin positiivista palautetta kokemuksesta.

Ryhmä oli jo ennen sirkukseen tuloa ollut hyvin tiivis ja innostunut sirkustyöpajasta. Työntekijät kokivatkin sen näkyvän pajan aikana yhdessä toimimisen ja uuden kokeilemisen helppoutena. Koska ryhmä oli jo valmiiksi tiivis, ei ollut havaittavissa yhtä selkeää ryhmäytymisen ja tiivistymisen tunnetta, minkä työntekijät ovat aiemmissa pajoissa huomanneet.

Asiakkaiden palaute loppupiiirissä oli erittäin positiivista. Koko ryhmä antoi innostunutta palautetta ja koki toiminnan hauskaksi ja mukaansatempaavaksi. Yksi osallistujista kertoi jännityksen ja epäonnistumisen pelon haitanneen omaa osallistumistaan, mutta siitä huolimatta olo oli hyvä ja innostunut. Hän koki saaneensa pajaan tulemisesta paljon ja toiminta herätti ajattelemaan oman elämän kaikkia mahdollisuuksia. Oli ollut mukavaa, kun kaikki olivat olleet hyvällä tuulella ja iloisia. Yllättäväksi osallistujat kokivat monien temppujen helppouden ja nopean oppimisen. Juuri onnistumisen kokemukset koettiin todella hyvänä ja innostavana asiana. Uudet kokemukset saivat ajattelemaan uutta sisältöä elämään ja veivät ajatukset pois elämän huonoista asioista. Eräs osallistujista innostui toiminnan monipuolisuudesta, kun jotkin jutut olivat enemmän liikunnallisia, ja toiset, kuten vaikkapa jongleeraus, vaativat enemmän aivotyöskentelyä. Kun kysyttiin asiakkailta heidän mielipidettään toiminnan hyödyllisyydestä, oli vastaus yksimielisesti myönteinen.

7 TULOKSET

7.1 Sirkustoiminnan merkitys

Tavoitteenani oli saada vastauksia siihen, millaisia osallistujien kokemukset toiminnasta olivat sekä mikä oli tällaiseen sirkustoimintaan osallistumisen merkitys huumevieroitusjakson aikana. Tavoitteena oli myös selvittää, voiko sirkustoimintaan osallistuminen tukea ryhmää ja sen hoitoa huumevieroitusjakson aikana. Tehdessäni aineistosta sisällysanalyysia ryhmittelin aineistoa sieltä esiin nousevien merkitysten mukaan. Tärkeinä merkityksinä toistuivat toiminnan innostavuus ja onnistumisen kokemukset sekä osallistujien tiiviimpi ryhmäytyminen. Aineiston ryhmittelyn jälkeen siirryin tarkastelemaan löytyneitä teemoja valitsemani sosiaalipedagogisen viitekehyksen kautta yhdistellen toiminnan saamia merkityksiä sosiaalipedagogiseen ajatteluun. Sitä kautta muodostuivat tutkimukseni tuloksiksi:

- Itsetunto ja oman itsen arvostaminen
- Yhteisöllisyys ja sosiaalinen toimintakyky
- Valta-asetelmien purkaminen
- Elämykset ja toiminnallisuus

7.1.1 ”Hei mä osaan!”

Kuten jo aiemmin teoriaosuudessa kävi ilmi, sosiaalipedagogiikassa yksilön subjektiivisuus ja oikeus osallisuuteen omassa elämässään ja osana yhteisöä ovat tärkeitä näkökulmia (Kurki 2002, 111). Yksilön itsetunto ja oman itsensä arvostaminen ovat tärkeitä tekijöitä yksilön elämässä ja vaikuttavat ihmisen sosiaaliseen toimintakykyyn sekä rooliin ryhmässä ja yhteisöissä. Sirkuspajojen lähtökohtana oli, että jokainen saa tulla sinne omana itsenään ja kokeilla asioita omien taitojensa ja innostuksensa mukaan. Jokainen osallistuja sai itse valita, kuinka osallistuu toimintaan. Mahdollisuus valita ja vaikuttaa voi lisätä yksilön tunnetta oman elämänsä hallinnasta sekä omasta arvostaan – kukaan muu ei päättä yksilön puolesta vaan hänellä itsellään on oikeus tehdä valintoja.

Osallistujien toiveiden huomioiminen ja toiminnan muokkaaminen toiveiden mukaan on tärkeää ja antaa kokemuksia kuulluksi tulemisesta ja omista mahdollisuuksista vaikuttaa. Uusien asioiden kokeilu ja oppiminen sekä siten saadut onnistumisen kokemukset toimivat tärkeinä itsetuntoa vahvistavina tekijöinä. Monet pajojen osallistujista yllättyivät omista taidoistaan ja olivat ylpeitä itsestään ja onnistumisistaan. Mahdollisuus päästä näyttämään muille ja itselle, että osaa ja pystyy voi monelle olla ainutlaatuinen. Omi- en vanhojen kykyjen löytyminen uudestaan sekä vanhojen harrastusten ja taitojen muistaminen tuntui hyvältä ja saadut kokemukset voivat vahvistaa myönteisempää minäkuvaa ilman päihteitä.

7.1.2 Yksin, kaksin – kaverin kanssa

Vuorovaikutus muiden kanssa ja kuuluminen yhteisöön vaikuttaa merkittävästi yksilön kasvuun ja kehitykseen sekä oman identiteetin muotoutumiseen. Yksilön kasvaessa osana yhteiskuntaa on tärkeää, että yksilöllä on mahdollisuus integroitua sen yhteisöjen osaksi ja olla sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Sosiaalinen toimintakyky on iso osa yksilön osallisuutta ja edellytyksenä myös yhteisöllisyyden kehittymiselle. (Kurki 2002, 111; Hämäläinen 1999, 68–71.) Yhdessä tekeminen, luottamus sekä hyvä ja innostava ilmapiiri koettiin sirkuspajoissa merkittäviksi.

Usein päihteidenkäyttö on osana erilaisia sosiaalisia tilanteita ja se yhdistetään hauskanpitoon (Maunu 2013, 10). On kuitenkin tärkeää, että löytyy myös muita keinoja innostua ja olla yhdessä muiden kanssa. Sirkuksessa yhdessä tekeminen on suuri voima, toisilta saadaan tukea ja apua, yhdessä tekeminen vahvistaa sosiaalista toimintakykyä ja luottamusta. Sirkuspajoissa uusia asioita opeteltiin ja koettiin yhdessä ja kokemuksen jakaminen muiden kanssa olikin merkittävä osa osallistumisen kokemuksesta. Monia sirkuslajeja harjoiteltiin pareittain tai kolmistaan (kuva 4, s. 50).

KUVA 4. Jongleerausta voi harjoitella yhdessä.

Yhdessä tekeminen ja toisten kannustaminen tukevat ryhmää sekä yksilöitä – voidaan yhdessä olla ylpeitä uusista saavutuksista ja jaetaan omat onnistumisen kokemukset koko ryhmän kanssa. Ryhmästä löytyvän potentiaalin esiintuominen ja sen hyödyntäminen oli helppoa eri sirkuslajien kautta. Erilaisten harjoitusten kautta osallistujat saivat kokemuksia toisten kunnioittavasta kohtaamisesta ja omien sekä muiden rajojen kunnioittamisesta. Toisen turvallinen kosketus ja luottamus itseen ja muuhun ryhmään oli tärkeässä roolissa. Osallistujien oikeus itse päättää, kuinka osallistuvat kosketusta vaativiin harjoituksiin, oli merkittävää. Työntekijät saattoivat aluksi hieman epäillä kosketusta vaativien harjoitusten toimimista asiakkaiden kanssa, mutta käytännön toiminnassa asiakkaat itse lähtivät rohkeasti mukaan. On siis tärkeää, että luotetaan asiakkaisiin ja annetaan heidän itse määrittää omia rajojaan. Myös se lisää yksilön kokemusta omasta osallisuudesta ja toimintakyvystä.

Sirkuspajaan osallistuminen loi myönteistä ilmapiiriä ryhmään ja tiivisti ryhmän yhteistyötä myös jälkikäteen. Toiminnan koettiin olevan hauskaa ja innostavaa. Uusi ja erilainen tekeminen antaa ryhmälle yhteisiä elämyksellisiä ja innostavia kokemuksia. Myönteisen asenteen ja ryhmäytymisen kautta työskentely ryhmän kanssa sirkuspajan jälkeen koettiin helpommaksi. Kokemus hauskanpidosta ja innostavasta toiminnasta ilman päihkeitä antaa uusia näkökulmia ja vaihtoehtoja sosiaalisen vuorovaikutuksen tilanteisiin.

7.1.3 Valta-asetelmien purkaminen

Päihdeongelman hoidossa työntekijän ja asiakkaan välinen suhde ja työntekijän arvostus asiakkaan omaa kokemusta kohtaan on tärkeää. Asiakkaan täytyy luottaa työntekijään, jotta päihdeongelman työstämisessä voidaan edetä. Päihdetyössä asiakkaan itsemääräämisoikeus ja sen kunnioittaminen, sekä työn kokonaisvaltaisuus ovat tärkeitä ulottuvuuksia. (Kaukonen 2001, 108, 113, 127–128) Sosiaalipedagogisessa työssä painotetaan tasa-arvoisuutta ja dialogisuutta työntekijän ja asiakkaan välillä (Hämäläinen 1999, 59–62).

Sirkuspajoissa sekä työntekijät että asiakkaat kokeilivat uusia asioita yhdessä ja kannustivat ja auttoivat toisiaan. Sirkusohjaajien tapa kohdata sekä pajiin osallistuvat Hurvin asiakkaat että työntekijät samalla tasolla oli hyvä asia ja helpotti ryhmän toimintaa. Työntekijät ja asiakkaat toimivat sirkuspajojen aikana yhdessä ilman tavanomaista asiakas-työntekijä -hierarkiaa ja olivat kaikki samaa ryhmää. Ei ollut väliä kenen kanssa uutta harjoitusta kokeiltiin tai kuka ohjasi tai neuvoi ja ketä. Yhteisen kokemuksen kautta työntekijät pääsivät lähemmäksi asiakkaita, mikä helpotti työskentelyä jatkossa. Sirkuspajojen koettiin vahvistavan asiakkaiden hoitoon sitoutumista ja yleistä hoitoilmapii-riä sekä lisäävän luottamusta työntekijöiden ja asiakkaiden välillä. Toiminnan tuoma ilo ja positiivisuus sekä ryhmähengen tiivistyminen voivat olla hoitoon motivoivia tekijöitä. Kokemus kohdatuksi tulemisesta ja tasa-arvoisesta kohtelusta sirkuspajoissa oli tärkeää osallistujille. Yksilöllinen huomiointi ja ohjaus vahvistivat osallistujien kokemusta omasta arvosta ja muiden kunnioituksesta itseä kohtaan.

7.1.4 ”Kaikkee uutta varmasti!”

Toiminnallisuuden kautta voi löytyä uusia näkökulmia tuttuihinkin asioihin. Tietoa saadaan tekemällä ja kokemalla, ottaen huomioon osallistujien erilaiset tiedot, taidot ja tunteet. (Hyppönen & Linnossuo 2002, 8-13.) Toiminta oli osallistujille uutta ja erilaista sekä fyysisesti aktivoivaa ja haastavaa. Jokainen saattoi osallistua toimintaan oman kunnon ja kyvyn mukaan, jolloin haastavuus pysyi jokaiselle sopivalla tasolla. Päihdeidenkäytön vaikuttaessa monella tapaa kehon eri järjestelmiin ja kehonhallintaan, olivat erilaiset tasapainoa ja koordinaatiota vaativat harjoitukset hyviä ja ryhmälle sopivia. Myös samanaikaisesti kehonhallintaa ja ajattelua vaativat harjoitukset, kuten jongleera-

us sopivat ryhmälle hyvin. Sirkusharjoittelun sopiva fyysinen ulottuvuus, kehonhallinnan kehittäminen ja tukeminen, sekä koordinaation ja tasapainon harjoittaminen sopivat hyvin osaksi huumevieroitusta. Oman kehon kokeminen ja tunteminen ilman päihteitä antaa konkreettista kokemuspintaa omaan itseen ja itsensä tuntemiseen. Rajojen rikkominen ja itsensä haastaminen turvallisella tavalla antavat kokemuksia, joiden yksilö ei välttämättä ilman päihteitä uskonut olevan mahdollista.

Asioiden oivaltaminen itse ja oman potentiaalin huomaaminen ovat tärkeitä asioita yksilön oman kehityksen ja mahdollisen muutoksen heräämisen kannalta. Kuten aiemmin teoriaosuudessa kävi ilmi, sosiaalipedagogisessa lähestymistavassa yksilön itseapuun auttaminen ja kriittiseen ajatteluun ohjaaminen ovat tärkeitä asioita. Sirkus oli osallistujille elämyksellinen kokemus ja toiminta antoi uutta ajateltavaa sekä herätti pohtimaan oman elämän mahdollisuuksia ja omia kykyjä. Kuntoutuksen kannalta uusien näkökulmien oivaltaminen on tärkeää ja sirkuksen kautta saadut uudet ja erilaiset kokemukset olivat innostavia ja motivoivia. Sosiaalipedagogiikassa ja erityisesti sosiokulttuurisessa innostamisessa tärkeät elämyksellisyys ja toiminnallisuus, sekä oma osallisuus tapahtuvaan toimintaan, ovat sosiaalisessa sirkuksessa hyvin konkreettisia ulottuvuuksia.

7.2 Tutkimuksen haasteita

Sirkustyöpajan ohjaajan kannalta haasteeksi osoittautui epävarmuus ryhmän tilanteesta. Muutamana kertana kävi niin, että sovitun päivän aamuna tulikin ilmoitus, että Hurvissa ei ole asiakkaita eikä sirkuspajaa siis toteutettu. Käytännössä pajan yllättävä peruuntuminen vaikuttaa lähinnä ohjaajan muihin aikatauluihin kuten mahdollisiin muihin sirkusopetuksiin. Toiminnan jatkuvuuden epävarmuus on haaste, kun toiminta on osa suurempaa kokonaisuutta ja sen toteutuminen saattaa vaikuttaa muuhun kokonaisuuteen. Käytännössä näitä äkillisiä peruuntumisia tapahtui harvoin ja uusia aikoja peruuntuneiden sirkuspajojen tilalle saatiin järjestettyä.

Ryhmän vaihtuvuus vaikutti ohjaajan kannalta myös siihen, että ryhmän kehitystä työskentelyn aikana ei ollut mahdollista nähdä samalla tavalla kuin ryhmissä, jotka osallistuvat toimintaan useamman kerran. Hurvin kohdalla olisi ollut mielenkiintoista nähdä myös, kuinka ryhmä olisi toiminut, jos se olisi osallistunut toimintaan useamman kerran. Vaikka sirkuspajoista saatu palaute olikin myönteistä ja toiminnasta innostuttiin,

voi olla, että joku osallistujista olisi päässyt vielä paremmin mukaan, jos olisi saanut vielä toisen mahdollisuuden olla mukana. Joillekin osallistujille uusien asioiden kokeileminen voi olla alkuun niin jännittävää, että toinen kerta olisi voinut olla helpompi ja antaa enemmän. Osallistujat olivat myös eri vaiheissa vieroitusta, jolloin vieroitusoireet olivat erilaisia ja vaikuttivat osaltaan osallistujien aktiivisuuteen ja kykyyn osallistua.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Sirkuksen voidaan siis tämän opinnäytetyön tapauksessa todeta tuottaneen osallistujille onnistumisen ja ilon kokemuksia sekä toimineen tärkeänä ryhmäyttävänä tekijänä ainakin työntekijöiltä saadun kokemuksen perusteella. Sirkuspajaan osallistuminen sai asiakkaat myös ajattelemaan uudenlaisia tulevaisuuden näkymiä ja oman elämän mahdollisuuksia. On vaikea sanoa, onko sirkuksella ollut selkeä hoito-orientaatiota lisäävä merkitys hoitojakson aikana, mutta toiminnan tuoma ilo ja positiivisuus ovat voineet toimia hoitoon motivoivina tekijöinä ja se näkyi ryhmän kanssa työskentelyssä myös sirkuspajan jälkeen. Sirkuksen vaikutuksia yhden kerran jälkeen tai pidemmällä aikavälillä on vaikea todentaa, mutta siitä saadut onnistumisen kokemukset ja innostus ovat kuitenkin merkityksellisiä. Tästä opinnäytetyöstä saatujen kokemusten perusteella sirkus tukee huumevieroitusryhmän toimintaa ja sopisi hyvin sen vakinaiseksi osaksi.

Toiminnan vapaaehtoisuus ja yksityisyyden säilyminen olivat tutkimuksessa tärkeitä eettisiä näkökohtia. Sirkuspajoissa ei kerätty osallistujilta muita tietoja kuin ikä ja sukupuoli, jotka täytyi Vaikuttava sirkus -hankkeen seurantaan varten tilastoida. Kaikki osallistujilta saatu tieto ja kommentit käsiteltiin luottamuksellisesti. Haasteen yksityisyydelle toi sirkuspajojen toteuttaminen Sorin Sirkuksella, missä oli päiväsaikaan myös muuta opetusta ja ihmisiä kulki talossa. Periaatteessa jollekin osallistujalle olisi voinut olla este osallistua pajaan, jos ei olisi halunnut joutua avoimelle paikalle huumevieroitusjakson aikana. Näin ei kuitenkaan toteutettujen sirkuspajojen aikana käynyt. Ketään osallistujaa ei sirkuspajojen aikana pakotettu osallistumaan toimintaan, vaan jokainen sai olla mukana oman halunsa ja kykynsä mukaan.

Omassa työskentelyssäni oli tärkeää miettiä, että säilytän puolueettoman näkökannan sirkuspajoihin ja niistä saatavaan palautteeseen. Vaikka oman kokemukseni mukaan sirkus on monella tapaa hieno ja positiivinen asia, oli tärkeää, etten antaisi sen vaikuttaa keräämäni aineiston käsittelyyn ja tulkintaan. Saamani aineisto oli lopulta enimmäkseen positiivista, mutta olin varautunut myös negatiivisen palautteen saamiseen.

Valitsin tietoisesti tiedonkeruutavaksi asiakkailta välittömän palautteen keräämisen pajojen lopussa sen sijaan, että olisin pyytänyt heiltä laajempaa kirjallista palautetta jälkikäteen. Koin, että tieto kirjallisen palautteen antamisesta saattaisi asettaa joillekin osal-

listujille paineita tekemisen suhteen ja epäilin myös, että joissakin tapauksissa palaute saattaisi jäädä saamatta, jos asiakkaan hoito keskeytyisi. Jälkikäteen ajateltuna kirjallisen palautteen kerääminenkin olisi voinut toimia hyvin. Pidin tärkeänä kuitenkin myös työntekijöiden kokemuksia, koska heillä oli mahdollisuus antaa palautetta useamman eri ryhmän kohdalla ja miettiä kokemusten eroja ja yhteneväisyyksiä. Heillä on myös kokemusta ja vertailupohjaa ryhmistä, jotka eivät ole osallistuneet sirkuspajoihin.

Sorin Sirkus ja Hurvi ovat jatkaneet yhteistyötä myös syksyllä 2013. Toiminnan mahdollisesti jatkuessa vielä tulevaisuudessa haasteeksi muodostuu toiminnan rahoittaminen. Opinnäytetyötä varten järjestettyjen sirkuspajojen sekä syksyllä 2013 jatkuneiden pajojen rahoitus on saatu Vaikuttava sirkus -hankkeelta pajojen ollessa osa Sorin Sirkuksen hankkeeseen kuuluvaa opetusta. Hankerahoituksen päättyessä täytyy toimintaan saada rahoitusta muualta. Apurahoja toiminnan toteutukseen voi olla hankalaa saada ilman tutkittua todistetta toiminnan vaikuttavuudesta, eikä asiakkailla itsellään ole varaa maksaa toiminnasta. On siis tärkeää miettiä, miten ja mistä toimintaan jatkossa saadaan rahaa, jotta toiminnan jatkuvuus voitaisiin taata.

Tämän opinnäytetyön perusteella ei voida tehdä yleisiä johtopäätöksiä sirkuksen vaikuttavuudesta ja merkityksestä huumevieroituksessa. Kyseessä on laadullinen tutkimus, johon on koottu verrattain pienen osallistujamäärän kokemuksia sirkukseen osallistumisesta ja koostettu niitä yhteen. Yleispätevän tiedon ja vaikuttavuuden tutkiminen vaatisi erilaiset menetelmät ja pitkän aikavälin tutkimuksen. Tulevaisuudessa sosiaalisen sirkuksen soveltamista päihdekuntoutujien kanssa käytettäväksi olisi mielenkiintoista jatkaa. Opinnäytetyön kautta saadut positiiviset kokemukset motivoivat kehittämään uutta. Olisi kiinnostavaa selvittää sirkuksen mahdollisuuksia osana pidempää päihdekuntoutusjaksoa. Voitaisiin esimerkiksi tutkia pidemmän sirkusprojektin avulla, voidaanko eri sirkuslajeja käyttää kuntoutuksessa esimerkiksi koordinaation ja tasapainon harjoittelussa. Olisi myös mielenkiintoista tarkastella osallistujien kokemuksia omasta kehonkuvastaan ja -tuntemuksestaan sekä mahdollisista muutoksista useampien sirkuspajojen myötä. Millaisia merkityksiä toiminnalla voisi olla oman kehon kokemiseen ja sitä kautta ehkä itsetuntoon tai fyysiseen toimintakykyyn?

Yhtenä koko sosiaalisen sirkuksen kentän – ja ehkä koko yhteiskunnan – haasteena on inklusiivisen ajattelun huomioiminen. Jos sosiaalinen sirkus on suunnattu nimenomaan erityisryhmille, vahvistaako se oikeastaan eriarvoista asetelmaa? Sosiaalisen sirkuksen

ajatuksena on mahdollistaa sirkus kaikille, taustatekijöistä riippumatta. Se voi antaa positiivisen kokemuksen erityisyydestä ja sen kautta osalliseksi pääsemisestä. Toisaalta seurauksena voi kuitenkin olla tunne lokeroinnista tai leimaamisesta, kun sirkukseen pääsee osallistumaan juuri tietyn erityisryhmän jäsenenä. Seuraus voi olla negatiivinen kokemus leimautumisesta, kun toimintaan ei voi osallistua tavallisena osallistujana, vaan taustalla on jokin muista erottava tekijä.

Tähän liittyy myös pohdinta sosiaalisen sirkuksen käsitteestä ja sen herättämistä mahdollisista negatiivisista mielleyhtymistä. Onko tulevaisuuden tavoitteena ”inklusiivinen sirkus”, jossa kaikki todella voivat tehdä sirkusta yhdessä, oli kyseessä sitten vanhus, päihdekuntoutuja tai erityisluokan oppilas? Haasteena on kuitenkin samanaikainen yhteisöllisyys ja yksilöllisyys. Toiminnan soveltaminen ryhmän tarpeiden mukaan on hankalaa, jos tarpeet vaihtelevat suuresti. Yksilön huomioiminen ja toisaalta yhteisöllisyyden kokemuksen syntyminen on haastavaa ryhmässä, jossa ihmisillä on taustallaan aivan erilaisia kokemuksia ja kulttuureja. Onko tarkoituksenmukaista luoda toiminnalle yhtä, kaikille sopivaa ja inklusiivista viitekehystä, kun samalla pitäisi kuitenkin muistaa huomioida yksilöiden ja ryhmien erilaiset kulttuuriset taustat, tavat ja tottumukset? Kuitenkin kokemusten jakaminen muiden kanssa ja toisilta oppiminen on myös tärkeä osa toimintaa. Kysymykseen ei ehkä voi yksiselitteisesti vastata kyllä tai ei ja toiminnan kentän ollessa monipuolinen, molemmille ajatuksille on varmasti tilaa. Sosiaalinen sirkus ja sen käytännöt ovat sidoksissa toteutusaikaan ja -paikkaan, yhteiskunnan sen hetkisiin tarpeisiin. Tulevaisuudessa on mielenkiintoista nähdä mihin suuntaan sosiaalinen sirkus kehittyy muuttuvassa yhteiskunnassa.

LÄHTEET

- A-klinikka. 2011. Huumevieroitus HURVI. Julkaistu 3.6.2011. Luettu 20.12.2012. <http://toimipaikka.a-klinikka.fi/tampere/kuntoutumiskeskus/katkaisuhoito/huumevieroitus>
- A-klinikka. 2009. Toiminta. Julkaistu 23.2.2009. Luettu 9.1.2013. <http://www.a-klinikka.fi/a-klinikkasaatio/toiminta>
- A-klinikka. 2008. A-klinikkasäätiö. Julkaistu 15.12.2008. Luettu 9.1.2013. <http://www.a-klinikka.fi/a-klinikkasaatio>
- Caravan Circus Network. 2012. Annual Report 2012. Caravan European Youth Circus and Education Network.
- Cirque du Soleil. 2013. Social Circus. Cirque du Monde. Luettu 07.09.2013. <http://www.cirquedusoleil.com/en/about/global-citizenship/social-circus/cirque-du-monde.aspx>
- Cirque du Soleil. 2013. Social Circus. Luettu 07.09.2013 <http://www.cirquedusoleil.com/en/about/global-citizenship/social-circus.aspx>
- Danaher P.A. & Danaher G. 2000. Flight, enmeshment, circus and Australian youth. Youth Studies Australia Vol. 19. No 1. March 2000. 26-30.
- École de Cirque de Bruxelles. 2009. Handicirque or circus with mentally and physically challenged students. Julkaistu 02.03.2009. Tulostettu 15.10.2013. http://www.caravancircusnetwork.eu/assets/images/Caravan%20network/Publications/Bruxel-les_HANDICIRQUE%20or%20Circus%20with%20mentally%20and%20physically%20challenged%20students.pdf
- EDU.fi. Opettajan verkkopalvelu. 2013. Taiteen perusopetus. Päivitetty 07.02.2013. Luettu 08.11.2013. http://www.edu.fi/taiteen_perusopetus
- Fagelholm M., Vasanari T. & Vuori I. (toim.). 2011. Terveysliikunta. Ukk-Instituutti. Uudistettu 2. painos. Helsinki: Kustannus oy Duodecim.
- Forsell M., Perälä R., Tanhua H. & Varjonen V. 2012. Huumetilanne Suomessa 2012. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 75/2012. Tampere: Juvenes Print [PDF-tiedosto] http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/103121/THL_RAPO75_2012_7.6.13.pdf?sequence=1
- Gillet J-C. 1995. Animation et animateurs. Pariisi: L'Harmattan.
- Haaga-Helia Ammattikorkeakoulu. 2012. Sosiaalinen sirkus – oppimista, iloa ja taitoa yhdessä. 2012. Luettu 15.09.2013. <http://www.haaga-helia.fi/fi/aokk/taeydennyskoulutus/koulutustarjonta/sosiaalinen-sirkus>

- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2003. Tutki ja kirjoita. 10. osin uudistettu painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Huumeongelman hoito. 2012. Käypä hoito -suositus. Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecimin ja Päihdelääketieteen yhdistyksen asettama työryhmä. Helsinki: Suomalainen Lääkäriseura Duodecim. Luettu 29.10.2013. <http://www.kaypahoito.fi/web/kh/suosituksset/naytaartikkeli/tunnus/hoi50041>
- Hyppönen, M. & Linnossuo, O. 2004. Zip, zap ja boing. Leikkejä ja muita toiminnallisia menetelmiä. 2.painos. Helsinki: Lasten Keskus.
- Hyttinen, H., Kakko, S-C., Karkkola, P & Åstrand, R. 2011. Sosiaalisen sirkuksen hyvien käytäntöjen opas. Tampere: Tutkivan teatterityön keskus.
- Hämeen-Anttila J. 2013. Trippi ihmemaahan. Huumeiden kulttuurihistoria. 1. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- Hämäläinen, J. 1999. Johdatus sosiaalipedagogiikkaan. Kuopio:Kuopion yliopisto. Koulutus- ja kehittämiskeskus.
- Jyväskylän yliopisto. Avoin yliopisto. Toimintatutkimus. Luettu 20.12.2012. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/toimintatutkimus>
- Järvinen, P. & Järvinen, A. 2000. Tutkimustyön metodeista. Tampere: Opinpajan kirja.
- Kaukonen O. 2001. Sosiaali- ja terveydenhuollon päihdepalvelujärjestelmä. Teoksessa Piisi R. (toim.) Huumetyö. Helsinki: Tammi. 106-131.
- Kurki L. 2000. Sosiokulttuurinen innostaminen. Muutoksen pedagogiikka. Tampere: Osuuskunta Vastapaino
- Kurki L. 2002. Persoona ja yhteisö. Personalistinen sosiaalipedagogiikka. Jyväskylä: Kopijyvä Oy.
- Maunu A. 2012. Ryypäämällä ryhmäksi. Ehkäisevän päihdetyön karttalehtiä nuorten ja nuorten aikuisten juomiskulttuureihin. 2. uudistettu painos. [Näköisjulkaisu PDF.] Ehyt ry. Tulostettu. 29.10.2013. http://www.ehyt.fi/easydata/customers/ehyt/files/myytavattuotteet/ryyppaamalla_ryhma_ksi_virallinen.pdf
- Mäkelä P. & Österberg E. 2009. Alkoholinkäyttö Suomessa. Päivitetty 12.10.2009. Päivitetty 21.01.2013 [Seppä K.] Luettu 29.10.2013. <http://www.paihdelinkki.fi/tietoiskut/111-alkoholinkaytto-suomessa>
- Nokian kaupunki. 2013. Tiedote. Sosiaalisen sirkuksen koulutus käynnistyi Harjuniitissä.
- Päihdehuoltolaki 17.1.1986/41.
- Sirkuksen tiedotuskeskus. 2013. Sirkus Suomessa. Luettu 15.10.2013. <http://www.sirkusinfo.fi/fi/suomalainen-sirkus/sirkus-suomessa>

Sirkuksen tiedotuskeskus. 2013. Soveltava sirkus. Luettu 15.10.2013. <http://www.sirkusinfo.fi/fi/suomalainen-sirkus/soveltava-sirkus>

Sorin Sirkus. 2012. Toimintakertomus 2012. Sorin Sirkus ry.

Sorin Sirkus. 2013. Sorin Sirkus ry. Luettu 15.10.2013. <http://www.sorinsirkus.fi/sorin-sirkus/>

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2002. Päihdepalvelujen laatusuositukset. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2002:3. Sosiaali- ja terveysministeriö. Suomen kuntaliitto. Tulostettu 28.10.2013. http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=39503&name=DLFE-4607.pdf

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2012. Mielenterveys- ja päihdesuunnitelma. Ehdotukset mielenterveys- ja päihdetyön kehittämiseksi vuoteen 2015. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2012:24. Sosiaali- ja terveysministeriö. Tulostettu 28.10.2013. http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=5197397&name=DLFE-24926.pdf

Suomen nuorisosirkusliitto. 2013. Jäsentyhteisöt. Luettu 25.11.2013. <http://www.snsi.fi/index.php?pageName=jasentyhteisot&page=showPage&pid=2&subpid=10&cols=1>

Teatterikorkeakoulu. 2007. Minäkö tutkija? Johdanto laadulliseen/postpositivistiseen tutkimukseen. Toimintatutkimus. Julkaistu 2007. Luettu 20.12.2012 <http://www.xip.fi/tutkija/index.htm>

Tuomi J. & Sarajärvi A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 6. uudistettu painos. Helsinki: Tammi

Työterveyslaitos 2012. Kysy kaikilta. Päivitetty 09.11.2012. Luettu 25.11.2013. <http://www.ttl.fi/fi/tyoterveyshuolto/mita/tehtavat/mini-interventio/Sivut/default.aspx>

Vaalimaa M. 2011. Sirkustaidoista elämäntaitoja. Millaista on osallisuutta lisäävä sirkustoiminta? Kulttuurituotannon koulutusohjelma. Sosiokulttuurisen työn musiikkipainotteinen suuntautumisvaihtoehto. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.

Vaikuttava sirkus –hanke. 2011. Vaikuttava sirkus –esite.

Varis T. & Virtanen S. 2013. Alkoholijuomien kulutus 2012. Tilastoraportti. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Elektroninen aineisto. Helsinki:THL.

Ventosa V. 1993. Fuentes de la Animación Sociocultural en Europa. Madrid: Editorial Popular.

LIITTEET

Liite 1. Infokirje osallistujille

Hei!

Olen kolmannen vuoden sosionomiopiskelija Tampereen ammattikorkeakoulusta ja teen opinnäytetyötäni yhdessä Hurvi-ryhmän kanssa. Opinnäytetyössäni järjestän Hurvi-ryhmälle toiminnallisia sirkustyöpajoja, joissa ryhmäläiset ja työntekijät pääsevät yhdessä tutustumaan eri sirkuslajeihin ja kokeilemaan uusia juttuja.

Työpajojen jälkeen kerään Hurvin työntekijöiltä palautetta ja kokemuksia työpajaan osallistumisesta ryhmän kannalta. Jos haluat välittää henkilökohtaista palautetta työpajasta, voit tehdä sen nimettömästi Hurvin työntekijöiden kautta. Työpajan lopuksi käydään myös lyhyesti läpi jokaisen fiiliksiä sirkustelusta. Jos annat luvan, saatan käyttää joitakin kommentteja opinnäytetyössäni.

Itse työpajoja ei dokumentoida kuvallisesti, eikä niistä kerätä osallistujien henkilötietoja. Opinnäytetyötä varten kerätty aineisto käsitellään luottamuksellisesti, eikä osallistujien nimiä tai muita tietoja tulla mainitsemaan itse työssä tai sitä varten kerättävässä aineistossa.

Sirkustyöpajaa varten et tarvitse muuta kuin avoimen mielen ja hieman uteliaisuutta uusia juttuja kohtaan!

Kiitos jo etukäteen avusta opinnäytetyön toteuttamisessa!

Terveisin,

Kamilla Nisso

Tampereen ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Palveluohjauksen ja sosiaalityön suuntautumisvaihtoehto

Liite 2. Tuntisuunnitelman pohja

VAIKUTTAVA SIRKUS- HANKE
OPETUSTUNTI/TYÖPAJA MUISTIINPANOT

Päivämäärä:	
Aika:	
Opetustila:	
Opettajat:	
Ryhmä:	

Päätavoite:

--

Sisältö (sisältää tuntisuunnitelman):

--

Tunnin havainnointi ja tulos (esim. ryhmätyö ei toiminut, voimme vaihtaa harjoitusta):

--

Analyysi omasta toiminnasta (mitä opin, mitä voi/kannattaa tehdä toisin, itsereflektio):

--

Miltä tuntuu?

--

Liite 3. Tuntisuunnitelman runko ensimmäiselle kerralle

VAIKUTTAVA SIRKUS- HANKE
OPETUSTUNTI/TYÖPAJA MUISTIINPANOT

Päivämäärä:	11.3.2013
Aika:	13.30 - 15
Opetustila:	Mauno
Opettajat:	Tytti&Kami
Ryhmä:	HURVI 1

Päätavoite:

tasavertaisuus, oman kehon mahdollisuuksien huomaaminen, onnistumisen kokemukset, ilo, yhdessä tekeminen

Sisältö (sisältää tuntisuunnitelman):

-alku -mitä tulee mieleen sirkuksesta? oma kokemus?	10
-taikatemput (kumilenkut, kolikot)	10
-jongleeraus (pallot)	20
-tasapaino (-nuora -pedalo -rola -tasapainopallo)	20
-nuoran ylitys ilman käsiä – ryhmä tukee	5
-pyrtsi	10
-miniesitykset	10
-loppupiiri	5

Tunnin havainnointi ja tulos (esim. ryhmätyö ei toiminut, voimme vaihtaa harjoitusta):

Analyysi omasta toiminnasta (mitä opin, mitä voi/kannattaa tehdä toisin, itsereflektio):

Miltä tuntuu?